

Ya Tudek nan Paul idan Kamengullug di Rome

¹ Huyyan tudek ey nalpun hi-gak e hi agi yun hi Paul e bega-en Jesus Christo ni pinutuk Apu Dios ni apostle tun an mengituttuddun elaw ni penellakniban Jesus Christo ni hi-gatsu.

² Huyyan penellakniban daitsun Jesus Christo ey impeamta Apu Dios ida lan prophets tu et itudek dad Ehel tu. ³ Impeamta tu meippanggep nan Apu tayun hi Jesus Christo e U-ungnga tu, e nambalin ni tuu et henin hi-gatsu, tep in-ungngan helag David. ⁴ Nem nan-amta e beken ni tuun ebuh, tep hi-gatu ey Dios dama. Ya netaguan tu, gapuh ni et-eteng ni kabaelan Apu Dios hu neipeang-angan tu e hi-gatu ey U-ungngan Apu Dios dedan. ⁵ Ya impahding Jesus hu nengipeang-angan Apu Dios ni binabbal tun hi-gak, et putuken tuwak ni hakey ni apostle tun an mengituttuddudan Gentiles di kebebbley ni meippanggep nan Jesus, ma-lat hi-gatu kulugen da niya u-unnuden da. ⁶ Anin ni hi-gayun tutu-ud Rome et pinutuk dakeyu daman Apu Dios ni tuun Jesus Christo.

⁷ Nakka pan-ittudek huyyan hi-gayun tuud Rome ni nakappinhed Apu Dios niya pinili tun pantu-u tu.

Pinhed kun meweddan hi-gayu hu binabbal niya linggep ni kamelpun Apu Dios e Ametayu et hi Jesus Christo e Apu tayu.

Ya nandasalan Paul ni panyaggudan idan tuud Rome

⁸ Ya memengngulun e-helen kun hi-gayu ey pinhed kun amtaen yu e et-eteng nakka pansalamatin Apu Dios tep nan-amtad kebebbley hu yuka pengullug nan Jesus. Et nakka pedellan nan Jesus Christo huyyan nakka pansalamatin Apu Dios. ⁹ Hi Apu Dios e nakka pengikkahakeyin nakka pansilbiin pengituttudduan kun meippanggep ni penellakniban daitsun U-ungnga tu e hi Jesus Christo ey inamta tu e dakeyu kaidadasalin hi-gak ni kenayun.

¹⁰ Ey nak pay kaiddasadal ni hi-gatu hedin dammutu et law ni i-abulut tun um-ali-ak ni menang-ang ni hi-gayu. ¹¹ Tep pinhed kun peteg ni ang-angen dakeyu et tuttudduan dakeyu ma-lat paka-awatan yu hu meippanggep nan Apu Dios et ma-duman hu kabaelan yun kamelpun Ispirituh tu, ey ma-lat maihammad hu yuka pengullug. ¹² Hakey pay ey pinhed ku et ni mebaddangan kayu tep ya nakka pengullug niya mebaddangan nak dama tep ya yuka pengullug.

¹³ Kaegiegi, ya hakey pay ni gaputun nebayag ni pinhed kun um-alidtan ey ma-lat ya pambalinan ni ittuttudduk ni hi-gayu ey me-duman kayu henin neipahding ni nantuttudduan kud-dan Gentiles, nem ay ingganah nunya ey endi inna-nuk ni um-ali. ¹⁴ Tep mahapul ni nak ittuttuddu hu meippanggep nan Jesus Christo di emin ni tuu, anin hipa neitu-wan da, nan-adal winu eleg, tep humman hu nei-kud ni hi-gak ni ngunuk. ¹⁵ Et mukun ihikkak ni um-alidtan ni mengituttuddu daman hi-gayun tutu-ud Rome

ni impahding Jesus Christo ni penellakniban tun tuu.

Ya penellakniban Apu Dios ni tuun neliwtan

¹⁶ Eggak umbaing ni mengituttuddun nunman ni kayyaggud ni impahding tun panyaggudan tayu, tep humman hu keippeamtaan ni et-eteng ni kabaelan Apu Dios ni menellaknib ni emin ni tuun mengullug ni nunyan kameituttuddu. Yadda Jews hu nemangulun nengamtan nunya, nem emin hu tuun mengullug nan Jesus ey hellakniban Apu Dios, yadda Jews niyadda beken ni Jews. ¹⁷ Tep huyyan kameituttuddun impahding nan Jesus hu kamengippeang-ang, e ya kapengibbillangin Apu Dios ni tuun kayyaggud ey ya tuka pengullug nan Jesus Christo ni ebuh. Neiingneh huyya etan ni impatudek Apu Dios ni kantuy “Ya etan tuun kaibbilang Apu Dios ni kayyaggud, tep ya tuka pengullug, ey humman hu meidwatan ni biyag ni endi pappeg tu.” *

Emin hu tuu ey wada liwat tu

¹⁸ Hi Apu Dios di kabunyan ey peamta tu bunget tun pengastiguan tuddan tuun kamengipahding ni lawah, e humman hu kaumpapakkuk ni keippeamtaan ni makulug ni kameituttuddun meippanggep ni hi-gatu. ¹⁹ Et humman hu, kastiguen idan Apu Dios, tep amta da meippanggep ni hi-gatu, tep indawat tun emin ni hi-gada hu dammutun pengamtaan dan hi-gatu, nem kapyatun daka kehinga. ²⁰ Et humman keangangan tu e neihla ida, tep anin ni eleg meangang hi Apu Dios, et neipeang-ang di emin ni lintu

---

* **1:17** 1:17 Habakkuk 2:4

tu hu kinaDios tu niya et-eteng ni kabaelan tun wada dedan ni hi-gatu neipalpu eman ni naltuan ni emin. Et humman hu, endi da pengigga-dulan ni eleg da pengullugin hi-gatu. ²¹ Tep inamta dan wada hi Apu Dios, nem eleg da daydayawa niya eleg ida mansalamat ni hi-gatu. Nambalin ni endi silbitu nemnem da. Ey heni engeenget hu daka pannemnem, tep endi kabaelan dan mengamtan elaw tu. † ²² Kanday nenemneman ida, nem ya kakulugan tu, ey nambalin idan endi nemnem da. ²³ Tep beken ni hi Apu Dios e wadan ingganah hu daka daydayawa, nem yadda etan kinapya dan heni ang-ang ni tuun kamettey niyadda edum ni lintun Apu Dios, henin animal, yadda sisit, niyadda kaumkadap di puyek hu daka daydayawa.

²⁴ Et iwalleng law Apu Dios ida et yadda law etan lawah ni pinpinhed da hu daka pehpehding. Et mukun ya kaumbengang niyadda anggeba-ing hu daka pehpehding di annel da, niyad annel ni edum da. ²⁵ Inamta da hu makulug ni meippanggep nan Apu Dios, nem inggeb-at dan kinulug hu beken ni makulug, et beken ni hi-gatu e nengapyan emin hu daka daydayawa, nem yadda kemedek etan kinapya tu hu daka daydayawa niya daka u-unnuda. Ey hi-gatun ebuh hu kamedeyyaw ni ingganah. Amen.

²⁶ Huyya gaputun nengiwallengen Apu Dios ni hi-gada et ebuh law hu anggeba-ing ni pinhed dan daka pehpehding. Anin idan bibi-i et eleg da u-unnuda hu kayyaggud dedan ni elaw e

---

† **1:21** 1:21 Ephesians 4:17-18

ya edum dan bii hu daka i-ulig. ²⁷ Hanniman ida daman lalakki e inwalleng da hu kayyaggud dedan ni elaw e ya edum dan laki hu pinhed dan i-ulig. Gapuh idan nunyan lawah ni daka pehpehding ey heltapen dalli hu lebbengtun kastigu da.

²⁸ Eleg dan hekey ibbilang hi Apu Dios, et humman hu inwalleng tudda, et ipahding dan emin hu hipan lawah ni kaum-alid nemnem da. ²⁹ Wadan emin ni hi-gada hu hipan lawah ni elaw e neagum ida, mapihul ida, maemeh ida, mabunget ida, mapetey ida, maheul ida, makilam ida, metumbuk ida, ³⁰ lawah hu daka e-helan meippanggep ni edum da, angebehel da hi Apu Dios, mepadngel ida, manghay ida, ida kamampahhiyya, ebuh hu annel dan daka e-ehhela, nelaing idan mannemnem ni pengippahdingan dan lawah, eleg da u-unnuda a-ammed da, ³¹ endi baing dan mengippahding ni lawah, eleg da pehding hu inhel da, endi binabbal da niya endi hemek dan edum da. ³² Inamta da etan tugun Apu Dios e mekastigun ingganah hu mengippahding idan nunman ni lawah ni daka pehpehding, nem daka pan-ima-ma kumedek. Beken ni humman ni ebuh, nem daka tettebala hu tuun kamengippahding idan nunman ni lawah ni elaw.

2

Meandeng hu pengastiguan Apu Dios idan neliwtan

1-3 Kaegiegi, inamta tayu e limpiyuh hu pengastiguan Apu Dios idan tuun kamengippahding idan nunyan lawah. Nem anin ni hi-gayun kamemihhul idan tuun henin nunman e kanyuy “Nekalliwtan ida humman e lebbeng tun mekastigudda,” et kastiguen dakeyu daman Apu Dios, tep anin ni hi-gayu et hanniman hu yuka pehpehding. Tep hi Apu Dios ey tuka kastiguan emin hu tuun kamengippahding ni lawah. Et mukun nanna-ud ni mekastigu kayu. ⁴ Nem kanyu na-mu ey eleg dakeyu kastiguan Apu Dios tep kabbabbal niya tuka ennusidda etan tuun lawah daka pehpehding. Nem eleg, tep hi Apu Dios ey beken ni pinhakkeyey kinastigu tu hu tuun kamengippahding ni lawah, tep pinhed tun iddawtan ni wayah tun mantuttuyyun liwat tu ma-lat mahelakniban.

⁵ Nem manghay kayun peteg e eleg yu iwwal-leng hu lawah ni yuka pehpehding, et mukun nema-ma-malli kastigu yun panhuwetan Apu Dios ni tuu. Yallin nunman hu keang-angan ni kalinimpiyuh tu niya bunget tu. ⁶ Ya elaw ni penuwet alin Apu Dios idan tuun nunman ni kedettengan ni panhuwetan tu, ey meippuun idad impahding da. ⁷ Emin idalli etan tuun eleg mangisiked ni mengippahding ni kayyaggud tep pinhed dan meiddeyyaw niya metbal idad kad-an Apu Dios, niya pinhed dan mambi-biyag idallin kenayun ey iddawtan idallin Apu Dios ni biyag ni endi pappeg tu. * ⁸ Nem yadda etan ebuh hu annel dan daka nenemnema niya eleg

---

* **2:7** 2:7 Ebu idida hu nengulug nan Jesus Christo ni henin nunya hu elaw da.

da u-unnuda etan makulug ni kameituttuddu et ya lawah hu daka pehpehding ey nemahhig ali pengastigun Apu Dios ni hi-gada. ⁹ Emin ida lawah ni tuu ey kastiguen idan Apu Dios et panlelehhanan da, memengnguludda Jews et han ida hu beken ni Jews. ¹⁰ Nem emin ida etan kamengu-unnud ni kayyaggud, Jews winu beken, ey tettebalen Apu Dios ida, peiddeyyaw tudda niya pelinggep tudda. Yadda Jews hu memengngulun pengippahdingan tuddan nunya et han tu ipahding idan beken ni Jews. ¹¹ Tep hi Apu Dios ey endi tuka pengittuppugin bunget tu niya kakinayyaggud tu, tep nan-iingeh hu tuka pehding ni emin ni tuu.

¹² Emin hu tuu, Jews winu beken ey neliwtan, et humman hu kastiguen Apu Dios ida. Kastiguen tudda Gentiles hedin nanliwat ida, anin ni endin hi-gada hu neitudek ni Tugun tun indwat tun Moses. Et yadda Jews ni nengamtan nunman ni Tugun, ey neliwtan ida metlaing, tep eleg da u-unnuden. Et humman hu, kastiguen tudda meippuun di Tugun. ¹³ Tep gullat ni wada tuun han-u-unnud tun emin hu Tugun Apu Dios, ey hi-gatu hu ibbilang tun kayyaggud et beken ni ya etan tuun inamta tun ebuh humman idan tugun. ¹⁴⁻¹⁵ Anin ni eleg dawten idan Gentiles hu Tugun et kapyatun hin-addum ni daka u-unnuda. Humman keang-angan tun wada ngu dedan di nemnem da etan pinhed Apu Dios ni pehding da, tep kaum-alid nemnem da hedin neihalla winu neiptek hu impahding da.

¹⁶ Yallin kedettengan ni aggew ni pengippe-huwetan Apu Dios nan Jesus Christo idan tuu,

ey meamtallin emin hu neitlud nemnem ni tuu niyadda impahpahding dan eleg meamta. Huyyadda nakka peamtan nakka pengituttudduin impahding Jesus Christo ni panyaggudan ni tuu.

Ya eleg pengu-unnudiddan Jews ni tugun Apu Dios

¹⁷ Hi-gayun edum kun Jews, ey kayu kamampahhiyya tep Jews kayu, niya kayu kamakaddinnel e ebbuluten dakeyun Apu Dios ni tuu tu tep hi-gayu hu nenawat ni Tugun tu. ¹⁸ Kanyuy inamta yu pinhed Apu Dios ni pehding yu niya kanyuy inamta yu kayyaggud niya lawah, tep neituttuddun hi-gayu hu Tugun tu. ¹⁹ Ey kanyuy wada kabaelan yun mengituttuddun elaw Apu Dios ida etan ni tuun eleg dan hekey han-awat e henidda nekulap. Kanyu pay ey kayu kameiellig etan ni dilag ni tuka bebnangi engeenget ni kapannemnem ni tuu, tep kanyuy yuka baddangidda tuun mengamtan makulug ni kayyaggud ni elaw. ²⁰ Ey gapu tep hi-gatsu nenawat ni Tugun Moses ey kanyuy hi-gatsu nengamtan emin, tep wada etan di Tugun hu makulug ni kameituttuddu. Et kayu kamakaddinnel e dammutun tuggunen yudda tutu-un eleg da amta hu neiptek niyadda tutu-un endi hu amta da meippanggep nan Apu Dios.

²¹ Makulug ni yuka tuttuddui edum yun tuu, nem kele eleg yu ippahding hu yuka ittuttuddu? Yuka ittugun hu eleg menekkew, nem kele kayu kamenekkew? ²² Kanyuy lawah hu pengiebbekan ni ahwa, nem kele yuka i-abek hu

ahwa yu? Yudda kapihhula hu tuun kamenay-dayaw ni dios dan kinapyan tuu, nem kele kayu kaumhegep di daka penaydayawin nunman idan dios dan an menekkew? ²³ Ey yuka igaggaya hu nengamtaan yun Tugun Apu Dios, nem ya kakulugan tu ey eleg yu deyyawa, tep eleg yu u-unnuda Tugun tu. ²⁴ Ambuley neitudek dedan di Ehel Apu Dios e kantuy “Humman ni lawah ni elaw yun Jews hu kapemihhuliddan Gentiles nan Apu Dios.”

²⁵ Hi-gatsu mewan ni Jews ey nekugit itsu, tep humman hu intugun Apu Dios ni pengim-matunan e hi-gatsu hu pinili tun tuu tu. Nem endi silbi tun nekugitan tayu hedin eleg tayu u-unnuda hu Tugun tu. ²⁶ Nem inna-nudda etan ni beken ni Jews ni eleg makugit, inna-nu hedin u-unnuden da hu Tugun Apu Dios, kaw eleg tudda dama ibbilang ni tuu tu? ²⁷ Makulug ni eleg ida makugit, nem hedin u-unnuden da hu Tugun Apu Dios, humman keang-angan tun lawah kayun Jews, tep dinwat yu humman ni Tugun, nem eleg yu u-unnuda. Et humman hu, endi silbin nekugitan yu.

²⁸ Kaw hipa kan tayun kaibbilang Apu Dios ni tuu tu, ya etan nekugit? Eleg, tep anin ni nekugit hu tuu et yad annel tun ebuh. ²⁹ Ya kaibbilang Apu Dios ni makulug ni tuu tu ey ya etan hinullulan ni Ispirituh Apu Dios hu nemnem tu, beken ni ya nekugitan tu. Huyyan tuu ey anin ni eleg tettebalan edum tun tuu et katetbalan Apu Dios.

3

¹ Wadan penghel yu mewan ey “Hipa tep silbi tun Jews itsu, niya hipa tep silbin nekugitan tayu?” ² Dakel silbitu. Ya et-eteng ni panyaggu-dan tun hi-gatsun Jews ey hi-gatsu nengidinelan Apu Dios ni Ehel tu. ³ Anin ni kantu et wadadda edum ni Jews ni eleg mengu-unnud ni pinhed Apu Dios, et beken humman ni umhulun ni pengyatan Apu Dios ni impakulug tu, ⁴ tep hedin hi Apu Dios, man eleg man-ittek, anin ni man-ittek emin hu tuu. Heninnuy hu neitudek ni ehel Apu Dios e kantuy

“Hi-gam Apu Dios, ey hedin wada inhel mu, man kaum-amnu, tep makulug ni emin hu muka e-hela. Ey gullat ni ded-eken dakad-dan tutu-u et endin hekey da hemmaken ni pebehul dan hi-gam.” *

⁵ Ey wadadda na-mu edum ni tuun kahing et kanday “Lawah hedin kastiguen deitsun Apu Dios gapu tep ya liwat tayu, tep ya liwat tayu ey humman keang-angan tu e kakkayyaggud hi Apu Dios.” ⁶ Nem neihla humman ni nemnem da, tep hedin beken ni limpiyuh hi Apu Dios, endi tep kelebengan tun manhuwet ni tuu.

⁷ Wadan penghel yu mewan ey “Hipa tuwak pengastiguan Apu Dios hedin ya eggak pengu-unnudin tugun tu hu keang-angan tun kameid-dinnel hi Apu Dios ni mengippahding ni kayyaggud? Kaw beken ni keiddeyyawan tu humman?” ⁸ Hedin hanniman hu yuka pannemnem, kanyu tep ey “Anin tep manliwwat itsu, yaggud

---

* 3:4 3:4 Psalm 51:4

kayyaggud pambalinan tu, tep keiddeyyawan Apu Dios.” Wadadda etan edum ni tuun nan-itek, et kanday henin nunman hu nakka ituttuddu, nem itek da humman. E-helen kun hi-gayu e, makulug ni kastiguen Apu Dios ida kamengituttuddun hanniman.

Emin hu tuu ey lawah

⁹ Et gapu na-mu mewan tep Jews itsu ey penghel yuy kekkeddukdul itsu nem yadda beken ni Jews. Nem eleg, tep inamta tayu e emin hu tuu ey neliwtan, anin idan Jews niya beken.

¹⁰ Huyya ey na-hel etan di neitudek ni ehel Apu Dios e kantuy

“Endi tuun kayyaggud di kapenang-ang Apu Dios, anin hakey. ¹¹ Ey endi hakey ni tuun han-awat tu hu meippanggep nan Apu Dios, niya hi-gatu hu tuka paka-u-unnuda. ¹² Tep emin tuu ey inwalleng da hi Apu Dios et mambalin idan lawah. Et mukun endin hekey hu tuun kamengippahding ni kayyaggud. † ¹³ Ya bungut da ey kamei-ellig etan di eleg matengeb ni kulung e kamanhemmuy, tep lawah hu daka heppita. Daka he-ula edum dan tuu. ‡ Ya daka heppita ey lawah ni peteg e kamei-ellig di gitan uleg e kaupatey. § ¹⁴ Maidut ida * niya mekaggeh hu daka e-hela. ¹⁵ Anin ni ekket umhulun, et umpatey ida. ¹⁶ Emin di daka lawwi ey wada daka bahbaha niya dadda kapelilligasi edum dan tuu. ¹⁷ Eleg

---

† **3:12** 3:12 [10-12] Psalm 14:3, niya 53:1-3 ‡ **3:13** 3:13 Psalm 5:9 § **3:13** 3:13 Psalm 140:3 * **3:14** 3:14 Psalm 10:7

da amta pehding da ma-lat melinggep hu pekiddagyuman dan edum dan tuu. † ¹⁸ Ey eleg ida umtakut ni manliwwat nan Apu Dios.” ‡

¹⁹ Inamta tayu e hi-gatsun Jews hu nengitugunan Apu Dios ni Tugun tu. Nem ay eleg tayu u-unnuda. Et humman hu, eleg mabalin ni kan tayuy endi hu liwat tayu. Tep anin ni hi-gatsun Jews et neliwtan itsu dama, heniddan Gentiles. Et humman hu, mahapul ni ebbuluten tayu e nanliwat itsun emin et mukun lebbengtun mekastigu itsu, Jews winu Gentiles.

²⁰ Et humman hu, endin hekey hu tuun mabalin ni ibbilang Apu Dios ni kayyaggud gapuh ni tuka pengu-unnudin Tugun. Et gapu tep endi kabaelan tayun mengu-unnud ni emin ni Tugun, ey humman keang-angan tu e neliwtan itsun emin.

Ya elaw ni kapengibbillangin Apu Dios ni kayyaggud hu tuun neliwtan

²¹ Nem yan nunya law ey neipeamta hu elaw ni kapengibbillangin Apu Dios ni hi-gatsun kayyaggud, beken ni gapuh ni pengu-unnudan ni Tugun. Huyya hu neipeamtad Tugun Moses niyad intudek ida lan eman ni prophets. ²² Daitsu kaibbilang Apu Dios ni kayyaggud hedin iddinel tayu hi Jesus Christo ni mengkal ni liwat tayu. Henin nunya hu kehellakniban emin ni kamen-gullug, anin ni hipa neitu-wan tayu niya hipa impahding tayu. ²³ Tep emin itsu, Jews niya Gentiles ey nanliwat itsu. Et humman hu, eleg

---

† **3:17** 3:17 Isaiah 59:8 ‡ **3:18** 3:18 Psalm 36:1

tayu han-ingnegh hu kakinyaggud Apu Dios. ²⁴ Nem ay himmek daitsun hi-gatu, et itu-dak tu hi Jesus ni meneklan liwat tayu et hedin mengullug itsun hi-gatu, man ibbilang daitsun Apu Dios ni kayyaggud, tep humman hu pinhed tu. ²⁵⁻²⁶ Em, intu-dak Apu Dios hi Jesus et matey ma-lat mepesinsahan hu liwat ni tuu hedin mengullug idan hi-gatu. Huyyan impahding Apu Dios hu pengippeang-angan tun kalinimpiyuh tu. Tep anin ni eleg tu kastiguen ida eman nanliwat ni nunman, ey nanengtun limpiyuh, tep ingkatey Jesus hu liwat ni tuu. Huyya keang-angan tun meandeng hu kapengibbilangin Apu Dios ni hi-gatsun kayyaggud hedin mengullug itsun Jesus.

²⁷⁻²⁸ Et humman hu, eleg mabalin ni tayu igaggaya e kantayuy kakkayyaggud itsu tep ya tayu kapengipatnain mengu-unnud ni Tugun Apu Dios. Tep beken ni ya tayu kapengu-unnudin Tugun hu kapengippuunin Apu Dios ni tuka pengibbilangin hi-gatsun kayyaggud, nem ya tayu kapengullugin Jesus Christo ni ebuh.

²⁹ Entan tu nemnem e ebuh ida hu Jews ni kaibbilang Apu Dios ni tuu tu, et eleg tudda ibbilang hu beken ni Jews. Tep ibbilang tun tuu tun emin hu kamengullug, Jews niya beken,

³⁰ tep hakey ni ebuh hu Dios. Et humman hu, anin Jews winu beken ni Jews et kaibbilang idan Apu Dios ni kayyaggud hedin ida kamengullug nan Jesus. ³¹ Et hedin hanniman, kaw iwalleng tayu tep hu Tugun Apu Dios hedin kullugen tayu hi Jesus? Eleg, tep hedin hi-gatu hu tayu kakulluga, nema-man u-unnuden tayu Tugun Apu Dios.

4

Ya kapengullug Abraham nan Apu Dios

¹ Nemnem tayu hi Abraham e nahlagan tayun Jews. ² Gullat ni imbilang Apu Dios hi Abraham ni kayyaggud gapuh ni kayyaggud ni impahpahding tu, et mabalin ni impahhiya tu. Nem eleg mampahhiyya, tep beken ni ya kakinayyaggud ni kapengibbilangin Apu Dios ni tuun kayyaggud. ³ Huyya ey kameang-ang etan di neitudek ni kantuy “Kinulug Abraham hu inhel Apu Dios, et humman nengibilangan Apu Dios ni hi-gatun kayyaggud.” *

⁴ Inamta tayu e ya tuun kapangngunnu ey kametangdani. Et humman ni sinangdan tu ey beken ni liblih, tep ingngunwan tu. ⁵ Nem hi-gatsun neliwtan ey liblih hu pengibbilangin Apu Dios ni hi-gatsun kayyaggud. Eleg tayu tangdanad kayyaggud ni tayu kapehding, nem ebuh hu tayu kapengullugin Jesus Christo. ⁶ Huyya hu pinhed David ni e-helen ni nanghelan tun et-eteng amleng ni tuun imbilang Apu Dios ni kayaggud, anin ni endi tu impahding ni kayyaggud

⁷ Kantuy “Man-am-amleng idan peteg hu tuun pinesinsahan Apu Dios hu liwat da niyadda hipan lawah ni impahding da tep ya ngehay dan hi-gatu. ⁸ Em, man-am-amleng ida, tep eleg law ibbilang Apu Dios idan neliwtan.” †

* **4:3** 4:3 Genesis 15:6, et ya Galatians 3:6, niya James 2:23.

† **4:8** 4:8 [7-8] Psalm 32:1-2

9-10 Nem kaw ebuh ida Jews ni man-am-amleng tep nekugit ida? Winu anin idan Gentiles, anin ni eleg ida makugit? Makulug ni anin idan Gentiles et neila-kam ida tep ya daka pengullug hu kapengibbillangin Apu Dios ni hi-gadan kayyaggud. Anin hi Abraham e nahlagan tayun Jews et in- amta tayu e imbilang Apu Dios ni kayyaggud, tep ya tuka pengullug, et han makugit. ¹¹ Humman ni nampakugitan tu, ey pengimmatunan ni ebuh ni neibilangan tun kayyaggud tep ya tuka pengullug nan Apu Dios eman ni eleg pay ni makugit. Imbilang Apu Dios hi Abraham ni pan-emman emin ni tuun meibbilang ni kayyaggud, tep ya daka pengullug, anin ni eleg ida makugit. ¹² Ey kameibbilang hi Abraham ni ama damaddan nangkekugit e yadda Jews ni kamengullug nan Apu Dios, henin kapengullug Abraham eman ni eleg tu kakugitan.

*Ya tugun Apu Dios hu keang-angan tu e neliw-
tan itsun emin*

¹³ Impakulug Apu Dios nan Abraham e hi-gatu niyaddalli helag tu ey beltanen da eya puyek et hi-gada hu pan-ap-apun emin ni tuu. Inhel tun Abraham huyya tep ya tuka pengullug ni hi-gatu et maibilang ni kayyaggud. Ya neibilangan Abraham ni kayyaggud ey beken ni ya nengu- unnudan tun Tugun Apu Dios ni dinwat Moses, tep endi ni humman ni tugun eman ni ketaggu tu. ¹⁴ Et humman hu, beken ni yad pengu- unnudan ni Tugun hu pengippeamnuan Apu Dios ni impakulug tun panyaggudan tayu, nem meippuun di kapengullug ni hi-gatu. Tep gullat

ni beken ni hanniman, ey endi law tep silbitu hu kapengullug ni tuu niya eleg um-amnu hu impakulug tu, tep endi kabaelan ni tuun mengu-unnud ni emin ni Tugun tu. ¹⁵ Ya eleg pengun-unnudin Tugun hu kaumhulun ni kekastiguan. ‡ Tep gullat ni endidda humman ni Tugun, ey eleg itsu et manliwwat, tep endi tayu kehgingen.

¹⁶ Et humman hu, ya amnuan ni impakulug Apu Dios ey neipuun di kapengullug niyad bin-abbal niya hemek tu. Makulug ni dewwatan idan emin ni tuu humman ni impakulug tu hedin ya daka pengullug ey henin kapengullug lan Abraham, beken ni ebuh ida Jews e nenawat nunman ni Tugun. Tep hi Abraham ey hi-gatu kameibbillang ni impan-aman emin ni kamen-gullug. ¹⁷ Wada neitudek ni ehel Apu Dios ni kantuy “Hi-gam e Abraham hu pan-emman emin ni kamengullug di kebebbebley.” Et humman hu, makulug ni hi Abraham hu kameibbillang ni impan-ama tayun emin ni kamengullug, tep hi Apu Dios hu nengipanghel ni nunman. Ey makulug ni um-amnu humman ni inhel tu. Hi Apu Dios hu indinel lan Abraham, tep hi-gatu hu kameneggun netey niya tuka weddaa hu eleg maweda.

¹⁸⁻¹⁹ Hi Abraham ey nehammad hu tuka pengullug nan Apu Dios, tep anin ni amta tun eleg mabalin ni mantennud et et-eteng namnamah tu et kulugen tun um-amu hu inhel tu e hi-gatu mambalin ni a-ammed ni dakel ni tuud kebebbebley. Huyya inhel Apu Dios lan hi-

---

‡ **4:15** 4:15 Endi tuun han-u-unnud tun emin humman idan Tugun.

gatu: “Dakel alin peteg hu helag mu heniddan bittuwen di kabunyan e eleg mebillang.” § Yan nunman ni nanghelan Apu Dios ni nunya, ey ngannganih ni hanggatut hu toon Abraham et kamei-ellig ni netey hu annel tu. Ey hedin hi Sarah dama, man nebasi, nem eleg mandewadewa hi Abraham di tuka pengullug nan Apu Dios et deh e immamnun dakel helag tu.

²⁰⁻²¹ Em, eleg mandinwa, nem et-eteng hu dinel tun kabaelan Apu Dios ni peamnu humman ni inhel tu. Et humman hu, nema-man nehammad hu tuka pengullug et daydayawen tu hi Apu Dios. ²² Humman ni kapengullug Abraham hu nengibilangan Apu Dios ni hi-gatun kayyaggud.

²³⁻²⁴ Imbilang Apu Dios hi Abraham ni kayyaggud tep ya tuka pengullug, nem beken ni ebuh tu, tep emin itsun kamengullug ni hi-gatu ey daitsu dama kaibbilang ni kayyaggud. Makulug e hedin medinnel itsun Apu Dios e nenagun Jesus Christo e Apu tayu, man ibbilang daitsun kayyaggud. ²⁵ In-abulut Apu Dios ni mettey hi Jesus ma-lat teklaen tu hu liwat tayu, nem sineguan tu ma-lat wada inna-nu tun pengibbillangan daitsun Apu Dios ni kayyaggud, hedin mengullug itsun Jesus.

5

Ya pambalinan ni tayu kapengullug nan Jesus ey mewedda linggep Apu Dios ni hi-gatsu

¹ Et humman hu, gapuh tep imbilang daitsun Apu Dios ni kayyaggud tep ya tayu kapengullug, ey itsu law kamekillinggep ni hi-gatu tep ya

---

§ **4:18-19** 4:18 Genesis 15:5

impahding Jesus Christo e Apu tayu. ² Ey gapuh ni tayu kapengullug nan Jesus Christo ey inhayukup daitsun Apu Dios et gibeken tayu pemapteku tu niya binabbal tun hi-gatsu. Et humman hu, itsu kaman-am-amleng, tep makulug ni meiddeyyaw itsullin keiddeyyawan Apu Dios. ³ Anin ni itsu kamelilligasi, et itsu kaman-am-amleng, tep inamta tayu e humman idan ligat hu pan-eddalan tayun man-an-anus. ⁴ Humman ni pangan-anusan ni ligat ey umbaddang ni mengiyayyaggud ni elaw tayu, et humman keippuunan ni namnamah tayun meiddeyyaw itsud kad-an alin Apu Dios. ⁵ Humman ni tayu kanamnamaha ey um-amnu, tep impaelin Apu Dios hu Ispirituh tun hi-gatsu. Et humman ni Ispirituh tu hu kamengippeamtan hi-gatsun impeminhed Apu Dios.

⁶ Yan eman ni eleg tayu pangulugan ey endin hekey kabaelan tayun mengippahding ni kayyaggud tep neliwtan itsu, nem impaelin Apu Dios hi Jesus Christo ni nengiketey ni liwat tayu eman ni aggew ni gintud tu. ⁷ Inamta tayu e kunan hu tuun mengikkettey ni pengihwangan tun kayyaggud niya limpiyuh ni tuu, nem endi hakey ni tuun an nengiketey ni pengihwangan tun lawah ni tuu. ⁸ Nem hi Apu Dios, ey impeang-ang tu hu et-eteng ni impeminhed tun hi-gatsu, anin ni inamta tu e neliwtan itsu, et itu-dak tu hi Jesus ni nengiketey ni liwat tayu. ⁹ Humman ni nengiketeyan Jesus ni liwat tayud krus hu nengibilangan daitsun Apu Dios ni kayyaggud. Et inamta tayu e mehellakniban itsud kekastiguan tayu, tep hi Jesus hu kamengi-

ehneng ni hi-gatsud hinanggan Apu Dios. ¹⁰ Yan nunman ey buhul daitsun Apu Dios tep neliwtan itsu, nem nekidagyum itsu law ni hi-gatu eman ni nengiketeyan Jesus ni liwat tayu. Et gapuh tep nekidagyum itsu law ni hi-gatu ey itsu kamedinnel e mehellakniban itsu, tep netaguan hi Jesus et kamambi-biyag law di kad-an Apu Dios ni kamengi-ehneng ni hi-gatsu. ¹¹ Et mukun itsu law kamekiam-amleng nan Apu Dios tep nekidagyum itsun hi-gatu gapuh ni impahding Jesus Christo e Apu tayu.

Ya nambalanan ni impahding Adam ey ketteyyan, nem ya nambalanan ni impahding Jesus ey ketegguan ni ingganah

¹² Ya liwat Adam e nemangulun tuu ey bineltan idan helag tu. Et humman hu, emin tuu ey neliwtan. Et gapu tep nanliwat emin tuu ey mettey ida. ¹³ Anin ngu dedan eman ni eleg ni idwat Apu Dios hu Tugun tun Moses et neliwtan ida hu tutu-u, nem eleg da inamta e nehalman hu liwat da, tep endi ni etan Tugun tun mengippeamtan eleg tu pinhed hu liwat. Nem neliwtan ida ngu dedan. ¹⁴ Et meippalpu eman ni nanliwtan Adam ingganah eman ni nenawtan Moses etan ni Tugun Apu Dios ey kamettey hu tuu, anin ni endi da kinehing ni intugun Apu Dios ni henin nanliwtan Adam.

Nem humman ni nanliwtan Adam ey neilegat ni emin hu tuu. Nem gapuh ni impahding etan ni neitu-nud ni hi-gatu e hi Jesus Christo ey meillegat idan mehellakniban emin hu tuun mengullug

ni hi-gatu. ¹⁵ Nem eleg man-ingneh, tep ya nambalanan ni nanliwtan Adam ey ketteyyan emin ni tuu. * Nem ya nambalanan ni neteyyan Jesus Christo ey kepossinsahan ni liwat tayun emin, tep ya et-eteng ni binabbal niya hemek Apu Dios ni hi-gatsu. ¹⁶⁻¹⁷ Humman ni liwat ni hakey ni tuun hi Adam hu himmulun ni kapanliwwasin emin ni tuu, et mahapul ni mekastiguddan emin. Tep makulug e emin itsun tuu ey itsu kamettye, tep humman nambalanan ni nanliwatan Adam. Nem et-eteng binabbal niya hemek Apu Dios ni hi-gatsun neliwtan, et itu-dak tu hi Jesus Christo ma-lat emin hu tuun mengullug ni hi-gatu ey mepessinsahan hu liwat da et mehellakniban idad kastigu da et mekibi-biyag idallin Jesus ni ingganah, tep kaibbilang ida law Apu Dios ni kayyaggud.

¹⁸ Em, humman ni nanliwatan Adam hu himmulun ni nekastiguan ni emin ni tuu, nem gapuh ni impahding Jesus ey kameibbilang hu dakel ni tuun kayyaggud di hinanggan Apu Dios et meidwatan idan biyag ni endi pappeg tu.

¹⁹ Ey gapuh ni eleg pengu-unnudan Adam nan Apu Dios, ey neliwtan itsun emin, tep bineltan tayu hu kalinawah tu. Nem gapuh ni nengu-unnudan Jesus nan Apu Dios ey humman hu pengibbillangan daitsun Apu Dios ni kayyaggud, † hedin kullugen tayu hi Jesus.

²⁰ Neidwat hu Tugun ma-lat amtaen ni tuu e nekalliwtan ida. Kameang-ang huyyad eleg da

---

* **5:15** 5:15 Ya gaputun kamettye ni emin hu tuu ey tep bineltan da hu kalinawah Adam et ida law kamanliwwat. † **5:19** 5:19 Isaiah 53:11b.

ngu pengu-unnudan nunman ni Tugun. Nem e-helen kun hi-gayu, e anin ni hipa kainetteng ni liwat ni tuu, et e-etteng ngu dedan hu binabbal Apu Dios niya hemek tu. ²¹ Et humman hu, awasi tayu e emin itsun tuu ey itsu kamettyep tep ya liwat tayu, nem e-etteng hu binabbal Apu Dios niya hemek tu, et ibilang daitsun kayyaggud et wada biyag tayun endi pappeg tu, tep ya impahding Jesus Christo e Apu tayu.

6

Ya nengiwallengan tayun liwat et mahululan ni baluh hu elaw tayu

¹ Nem anin ni henin nunya hu elaw tu, et entan tu panghel ey anin ni manliwwaliwwat itsu, haggud hehmeken daitsun Apu Dios tep kabbabbal. ² Beken ni henin nunya hu tayu pannemnem, tep hi-gatsun kamengullug nan Jesus ey beken law ni ya liwat hu heni nangged ni hi-gatsu, tep ingkatey Jesus hu neneklaan tun liwat tayu. Et humman hu, lawah hedin tayu igebgeb-at ni manliwwat. ³⁻⁴ Kaw liniwwan yu e yan eman ni nengulugan tayu et mebenyagan itsu ey heni itsu nekiketey eman ni neteyyan Jesus Christo tep ya liwat tayu, niya heni itsu nekikulung et makitegu itsun hi-gatu? Et ya nampebenyagan tayu hu nengipeang-angan tayun nengulugan tayu e ingkatey Jesus hu liwat tayu. Nem netagwan tep ya et-eteng ni kabaelan Ametu e hi Apu Dios mat wada inna-nu tun umbaddang ni hi-gatsun mambi-biyag ni kayyaggud. Em, netey hi Jesus et maikulung, nem gapuh ni et-eteng kabaelan

Ametu ey sineguan tu. Hanniman daman hi-gatsu, e heni itsu nekitegun Jesus et maweda baluh ni biyag tayu, henin dinwat tu eman ni netagwan tu.

⁵ Heni itsu nekiketey ni neteyyan tu, et humman hu metegguan itsulli dama henin hi-gatu.

⁶ Ya mewan ni neipetakan tud krus ey heni nekipetak hu lawah ni neitu-wan tayu ma-lat mepappeg hu kabaelan ni liwat ni mengnged ni hi-gatsu, et beken itsu law ni heni bega-en ni liwat.

⁷⁻⁸ Gapu tep heni itsu nisi nekiketey nan Jesus Christo ey neliblih itsu law di kabaelan ni liwat, et mukun tayu kakulluga e mekillakam itsud baluh ni biyag tu. ⁹ Inamta tayu e makulug huyya tep netey hi Jesus, nem netagwan. Et humman hu, eleg law mettey, tep endi law kabaelan ni katey ni hi-gatu. ¹⁰ Yan neteyyan tu ey sinekla tun emin hu liwat ni tuu. Et humman hu, eleg mahapul ni um-ali mewan et ipidwa tun mettey, tep hiyya humman ni nengiketeyan tun liwat tayu. Mategu law ni ingganah tep netagwan, ey emin hu tuka pehpehding ey keiddeyyawan Apu Dios. ¹¹ Et humman hu, nemnem tayu e nekiketey nan Jesus hu nekalliwatan ni neitu-wan tayu et kabaelan tayu law ni mengippahding ni keiddeyyawan Apu Dios, gapuh ni impahding Jesus Christo.

¹² Et humman hu, entan tu u-unnud hu lawah ni pinhed ni annel tayun kamettey. ¹³ Entan tu usal hu annel yun mengippahding ni hipan panliwwatan. Nem iusal yud hipan pinhed Apu Dios ni pengussalan yun keiddeyyawan tu. Tep heni

itsu netey ni nunman, nem heni itsu netaguan, tep neidwatan itsun baluh ni biyag ni nengulugan tayun Jesus. Et humman hu, mahapul ni i-eng-eng tayu hu annel tayun Apu Dios malat ya kayyaggud hu pehding tayu. ¹⁴ Kabaelan tayu law ni eleg mengippahding ni panliwwatan, tep beken law ni ya pengu-unnudan ni tugun Moses hu pengiddinnelan tayun kehellakniban tayu, tep ya law hu binabbal niya baddang Apu Dios hu tayu kaiddinel.

Impambalin daitsun Apu Dios ni tuu tu

¹⁵ Nem wadan penghel yuy “Yaggud beken law ni ya pengu-unnudan ni Tugun Moses hu kehellakniban tayu, et ku anin tep ni manliwwaliwwat itsu, yaggud et-eteng hu binabbal niya hemek Apu Dios ni hi-gatsu.” Nem neihlan peteg humman! ¹⁶ Tep kaw eleg yu amta e hedin hipa pinhed mun u-unnuden ey humman hu apum? Tep hedin ya panliwwatan hu pinhed tayun pehpehding, et makulug ni mekastigu itsud impiernoh. Nem hedin hi Apu Dios hu u-unnuden tayu, man pambalin daitsun kakkayyaggud, et hi-gatu law hu pan-eppu tayun ingganah. Henin bega-en, e hedin nambalin kan bega-en ni hakey ni tuu, man mahapul law ni hi-gatu u-unnuden mun kenayun. ¹⁷ Nakka mansalamat ni et-eteng nan Apu Dios, tep anin ni impenahding yun nunman hu panliwwatan, nem yan nunya ey yu law kapaka-u-unnuda eya makulug ni kameituttuddun meippanggep nan Jesus. ¹⁸ Huyya elaw tu, tep nepappeg law hu nanhimbutan yun Satanas et hi Jesus Christo law

hu kan bega-en ni hi-gatsu ma-lat ya kayyaggud hu ipahding tayu. ¹⁹ Mukun indingpat ku hu kapanliwwasid bega-en e tuka peka-u-unnuda hu kan bega-en ni hi-gatu ey ma-lat nelakah ni ewwatan yu, tep kulang yuka pengewwat. Tep yan nunman ey heni ya lawah hu kan bega-en ni hi-gatsu, tep tayu kapehding hu hipan lawah ni pinhed ni annel tayu. Nem yan nunya law ey mahapul ni u-unnuden yudda kayyaggud ni elaw et ya kakkayyaggud hu ippahding yu, tep heni humman baluh ni apu yu.

²⁰ Ya lan nunman ey heni dakeyu bega-en ni lawah, ey endin hekey hu yuka nemneman mengippahding ni kayyaggud, et ebuh lawah ni impenahding yu. ²¹ Nem kaw wada kayyaggud ni ginen-ud yuddad lawah ni impahding yun anggeba-ing? Endin hekey. Tep ya pambalanan idan nunman ey ketteyyan, e humman hu keiddawwian nan Apu Dios ni ingganah. ²² Nem ay kayyaggud et himmek dakeyun Apu Dios et pesinsahan tu liwat yu et pambalin dakeyun bega-en tu. Et yan nunya law ey impambalin dakeyun kayyaggud, et humman hu, dewwatan yu etan biyag ni endi pappeg tu. ²³ Ya pambalanan ni kapanliwwasin tuu ey ketteyyan tu et mekastigun ingganah, et meidawwin Apu Dios. Nem ya kaiddawat Apu Dios idan kamengullug nan Apu tayu hi Jesus Christo, ey ya biyag ni endi pappeg tu.

7

Beken law ni ya Tugun Moses hu iddinel tayu

¹ Inamtak et han-awat yun kaegiegi eya e-helen kun hi-gayu, tep naka-amta yu hu Tugun. Ya Tugun ey mahapul ni u-unnuden ni tuun ketaggu tun ebuh. Tep hedin netey hu tuu, man mepappeg law hu pengu-unnudan tun nunman ni Tugun. ²⁻³ Henin bii e hedin nengahwa, ey eleg mabalin ni an mengahwa mewan ni hin-appil ni laki, tep humman hu wadad tugun. Tep mambekhul hedin mengahwan edum ey nanengtun mategu etan ahwa tu, tep humman ni tu pehding ey i-abek tu ahwa tu. Nem hedin netey hu ahwa tu, dammutun mengahwa mewan.

⁴ Hanniman ni hi-gayun kaegiegi e heni kayu nekittey nan Jesus Christo eman ni neteyyan tu. Et humman hu, eleg law mahapul ni iddinel tayu etan Tugun Apu Dios ni dinwat Moses. Tep hi Jesus Christo ni netaguan hu neihullul ni iddinel tayu et ya law hu pinhed Apu Dios hu ippahding tayu. ⁵ Yan eman ni eleg itsu ni mangulug ey impahpahding tayu hu kapanliwwasin pinhed ni annel tayu. Ey yan eman ni neipeamta etan Tugun Moses ni hi-gatsu, ey nema-ma anhan law hu neminhed tayun mengippahding ni lawah, tep humman impeingha tayu, nem humman hu umhulun ni ketteyyan tayu e keiddawwian tayun Apu Dios. ⁶ Nem yan nunyan nengulug itsu law ey beken ni ya tayu kapengu-unnudin Tugun hu pandinnelan tayu, tep neliblih itsud man ni nekiketeyan tayun Jesus. Et humman hu, beken law ni ya etan Tugun ni neitudek ni nebayag hu tayu u-unnuden. Nem hi Jesus Christo law hu u-unnuden tayu tep wada law hu nalpu etan

ni Ispirituh Apu Dios ni kabaelan tayun mengu-unnud ni hi-gatu.

Ya Tugun ni dinwat Moses hu pengamtaan ni kalinawah ni tuu

⁷ Nem wadan penghel yuy “Hedin hanniman, kaw lawah tep humman ni Tugun Apu Dios ni dinwat Moses?” Eleg, beken ni lawah humman ni Tugun, tep humman hu nengipeamtan keibbellinan ni liwat. Gullat ni endi humman ni Tugun et eggak amta e liwat hu um-ameh, tep ya Tugun hu nengipeamtan lawah humman, tep kantuy “Entan kaemeh yud hipan limmun edum yun tuu.” * ⁸ Nem yan nengamtaan kun kan ni Tugun ey lawah hu um-ameh di hipan wadan edum, ey nema-ma anhan law ni nakka um-ameh di hipan nakka ang-anga. Et humman hu, gullat ni endi humman ni Tugun, et eleg tayu amta e neliwtan itsu tep endi mengippeamtan hi-gatsu.

⁹ Henin hi-gak e yan eman ni eggak ni awatan etan Tugun, ey kangku ngu nem kakkayyaggud-dak. Nem entanni et inawtan ku, ey inamtak law e nemahhig gayam hu liwat ku et nannaud ni meiddawwi-ak nan Apu Dios, e heni-ak netey. ¹⁰ Kangku na-mu ngu nem ya pambalanan ni pengu-unnudan ni Tugun hu pekibi-biyagan di kad-an Apu Dios, nem entannit inawtan ku law ey beken gayam, tep humman ni Tugun hu umhulun ni ketteyyan ku et meidawwi-ak ni hi-gatun ingganah. ¹¹ Hineul da-ak kumedek eyan lawah ni neitu-wan ku, tep kangku ngu nem

---

* **7:7** 7:7 Exodus 20:17 et yad Deut. 5:21

ya pengu-unnudan kun Tugun hu keweddaan ni biyag kun endi pappeg tu, nem beken gayam, tep endi kabaelan kun mengu-unnud ni emin ni Tugun, et humman kumedek hu umhulun ni ketteyyan ku.

¹² Nem anin ni hanniman hu elaw nunyan Tugun, et nanengtun kakkayyaggud tep kayyaggud niya neiptek hu tuka ituttuddu, tep nalpun Apu Dios. ¹³ Et beken humman ni kayyaggud ni Tugun hu gaputun neidawwi itsun Apu Dios, nem gapuh ni eleg tayu pengu-unnudin nunman ni Tugun. Et humman nengipeang-ang e nemahhig hu liwat tayu.

Endi kabaelan tayun mengippahding ni kayyaggud hedin eleg umbaddang hi Jesus Christo ni hi-gatsu

¹⁴ Inamta tayu e kayyaggud hu Tugun tep nalpun Ispirituh Apu Dios. Nem hi-gak ey tuu-ak ni ebuh et eggak han-u-unnud ni emin hu Tugun, tep heni-ak bega-en ni liwat. ¹⁵ Eggak han-awat ni hekey neitu-wan ku, tep ya kayyaggud ni pinhed kun ippahding ey beken humman ni nakka pehding. Yadda kumedek etan lawah ni eggak pinhed ni pehding hu nakka pehpehding. ¹⁶ Et gapuh tep hanniman e eggak pinhed ida etan lawah ni nakka pehpehding ey humman keang-angan tu e nakka ebbulutan kayyaggud hu Tugun. ¹⁷ Nem humman idan lawah ni nakka pehpehding ey eggak igegeb-at, tep ya eya neitu-wan kun lawah hu kamengigga-gan hi-gak ni mengippahding idan nunman. ¹⁸ Huyya nengamtaan kun endi kayyaggud di neitu-wan

ku, tep anin ni ya kayyaggud hu pinhed kun pehding et eggak han-ipahding. ¹⁹ Makulug huyya tep ya etan kayyaggud ni pinhed kun pehding ey humman kumedek hu eggak ipahding. Nem ya etan lawah ni eggak pinhed ni ippahding ey humman kumedek hu nakka ippahding. ²⁰ Hedin hanniman e anin ni eggak pinhed ni pehding etan lawah, nem humman nakka ippenahding, ey humman keang-angan tu e ya lawah ni neitu-wan ku hu kamengigga-gan hi-gak ni mengippahding ni nunman, beken etan baluh ni neitu-wan ku.

²¹ Et humman hu, yan nunya ey inamtak e kapyatun anin ni ya kayyaggud hu pinhed ni ippahding, et ya lawah kumedek hu kaipahding. ²² Tep ma-nut yad nemnem ku ey nakka ebbuluta e kakkayyaggud hu Tugun Apu Dios, ²³ nem ya lawah ni neitu-wan ku ey ya lawah hu pinhed tun pehding. Heninnuy hu kamekapkapy: Yad nemnem ku ey kangkuy ippahding ku hu kayyaggud, nem hin-appil hu kapehding ni annel ku. Et humman hu, heni-ak bega-en ni lawah ni pinhed ni annel ku.

²⁴⁻²⁵ [25b] Hanniman e heni nandewa-an hu elaw ni neitu-wan ku, tep ya nemnem ku ey pinhed kun u-unnuden hu Tugun Apu Dios, nem ya lawah ni neitu-wan ku ey ya lawah hu pinhed tun pehding. [24] Tawwey, eggak amta pehding ku! Gullat ni endi hu umbaddang ni hi-gak et ya lawah hu pehpehding ku. Et ya pambalinan tu ey meiddawwi-ak nan Apu Dios ni ingganah. [25a] Nem kayyaggud et wada hi Jesus Christo ni nenelaknib ni hi-gak et eleggak meidawwin Apu

Dios. Humman hu gaputun nakka pansalamatin hi-gatu.

8

Ya Ispirituh Apu Dios hu umbaddang ni hi-gatsun mengippahding ni kayyaggud

¹ Et humman hu, hi-gatsuddan kamengullug nan Jesus Christo ey eleg itsu law mekastigu.

² Ya liwat hu kaumhulun ni kaketteyin tuu, nem gapu tep neiegi itsu law Jesus Christo, ey liniblih daitsun Ispirituh Apu Dios di liwat ni heni namden ni hi-gatsu. Ey wada law kabaelan tayun mengippahding ni kayyaggud tep ya biyag tayun baluh ni kamelpun Ispirituh Apu Dios.

³ Eleg itsu mehellaknibid tayu kapengu-unnudin Tugun Apu Dios, tep lawah dedan hu neitu-wan tayu, et humman hu, eleg tayu han-u-unnud ni emin hu Tugun. Nem pinesinsahan Apu Dios hu liwat tayu, tep intu-dak tu hu U-ungnga tun meneklan liwat tayu. Et mambalin ni tuu e henin hi-gatsu, nem endi liwat tu. Sinekla tu hu liwat tayu tep neipetak hu annel tud krus et matey ma-lat meliblih itsud nanliwatan tayu.

⁴ Huyya impahding tu, ma-lat hi-gatsun kamengullug ey mewedda kabaelan tayun mengippahding ni neiptek heniddan neitudek di Tugun Moses. Et hi-gatsun kamengullug ey beken law ni ya lawah ni pinpinhed ni annel tayu hu u-unnuden tayu, nem ya pinhed ni Ispirituh Apu Dios.

⁵⁻⁶ Ya tuun ya lawah ni pinpinhed ni annel tu hu tuka nenemnema ey humman u-unnuden

tu, * nem ya pambalinan tu ey meiddawwin Apu Dios. Nem ya etan tuun kamengu-unnud ni pinhed ni Ispirituh Apu Dios, ey humman dama tuka nenemneman pehding, ey ya pambalinan tu ey melinggep nemnem tu niya meidwatan ni biyag ni endi pappeg tu. ⁷ Et humman hu, ya tuun ya lawah ni neitu-wan tu hu tuka u-unnuda ey buhul Apu Dios humman. Eleg tu u-unnuda hu Tugun, tep endi kabaelan tun mengu-unnud. ⁸ Yadda etan tuun kamengu-unnud ni pinhed ni lawah ni neitu-wan da ey eleg da peamleng hi Apu Dios.

⁹ Nem hedin hi-gatsu, ey beken law ni ya lawah ni neitu-wan tayu hu heni nangged ni hi-gatsu, nem ya Ispirituh Apu Dios, tep wada law ni hi-gatsu. Nem yadda tuun endi humman ni Ispirituh ni hi-gada e Ispirituh daman Jesus Christo ey beken idan tuu tu. ¹⁰ Nem teaye wada hi Jesus Christo ni hi-gatsu, ey anin ni mettey annel tayu tep ya liwat, et wadan hi-gatsu etan baluh ni biyag, tep imbilang daitsun Apu Dios ni kayyaggud. ¹¹ Ey gapu tep wadan hi-gatsu hu Ispirituh Apu Dios e nenagun Jesus Christo ni neteyyan tu, ey tegguen tulli dama eya kamettey ni annel tayu, tep wada Ispirituh tud annel tayu.

¹² Et humman hu, kaegiegi, beken law ya pinhed ni neitu-wan tayun lawah hu pehpehding tayu, nem mahapul ni ya pinhed ni Ispirituh Apu Dios hu pehding tayu. ¹³ Tep hedin ippahding tayu lawah ni pinhed ni neitu-wan tayu, ey meiddawwi itsun Apu Dios ni kenayun. Nem

---

* **8:5-6** 8:5 Galatians 5:19-21

hedin ebbuluten tayu hu baddang ni Ispirituh Apu Dios et issiked tayun mengippahding ida etan ni pinhed ni lawah ni neitu-wan tayu, ey mekibi-biyag itsun Apu Dios. ¹⁴ Tep emin hu kamengu-unnud ni Ispirituh Apu Dios ey hi-gada hu kameibbilang ni u-ungngan Apu Dios. ¹⁵ Et humman hu, beken law ni ya takut hu nangged ni hi-gatsu, tep wada law hu Ispirituh Apu Dios ni hi-gatsu, et mukun medinnel itsun menghel ni hi-gatun “Ama.”

¹⁶ Ya Ispirituh Apu Dios hu kamengippeamtan hi-gatsu e makulug ni u-ungnga daitsun Apu Dios. ¹⁷ Ey teaye itsu kameibbilang ni u-ungnga tu, ey meilla-kam itsullid panyaggudan ni iddawat tun Jesus Christo. Ey ma-nu tep itsu kamanligligat tep ya tayu kapengu-unnudin Jesus, nem makulug ni mekiddeyyaw itsulli damad keiddeyyawan tu.

Ya kehellakniban tayud ligat

¹⁸ Inamtak e ya tayu kapanligligasin nunya, ey endi bilang tu hedini i-inggeh tayud dayaw ni iddawat alin Apu Dios ni hi-gatsu. ¹⁹ Tep emin hu lintun Apu Dios ey kaum-aabtun pengippeangan tun keiddeyyawan idan u-ungnga tu. ²⁰ Eleg ni umamnu hu pinhed Apu Dios ni meippahding idan lintu tu, tep impambalin tudan kamebahbah. Beken ni gapu tep humman pinhed da, nem humman pinhed Apu Dios ni pehding tu. Nem anin ni hanniman, et nengtung wada namnamah tayun ²¹ edum alin aggew ey panyaggud Apu Dios ni emin hu lintu tu, henillin pengiyyaggudan tuddan tuu tu, et

mambalin itsu etan di pinhed tun pambalinan tayu. ²² Tep inamta tayu e emin hu lintun Apu Dios ey ida kamanligligat ingganah nunyan daka penehhegedin keiyyaggudan da, henin kapanligligasin biin man-ungnga. ²³ Anin ni hi-gatsun kamengullug nan Jesus e nenawat ni Ispirituh Apu Dios et itsu dama kameliligasi. Et humman hu, itsu kaum-abtun kehellakniban tayud ligat tayu et keang-angan tun u-ungnga daitsun Apu Dios. Tep yallin nunman ey mehullulan ali eya annel tayun kamettey ni baluh ni annel ni eleg mettey. ²⁴ Et gapu tep hinelakniban daitsun Apu Dios di liwat tayu ey tayu kanamnamaha huyyan meippahding ali. Nem inamta tayu e eleg ni maipahding, tep gullat ni immamnu et eleg mahapul ni tayu namnamahen. ²⁵ Nem gapu tep itsu kamedinnel e um-amnu huyya ey tayu kaan-anusin menehheged ni amnuan tu.

²⁶ Ey daitsu kabaddangin Ispirituh Apu Dios di tayu kapangkullangi. Henin tayu kapandasali e eleg tayu amtan mandasal niya eleg tayu amta hedin hipa ibbaga tayun Apu Dios. Nem daitsu kabaddangin Ispirituh tu et hi-gatu hu kamengihel ni pinhed tayun ibbagan Apu Dios ni eleg tayu han-i-hel. ²⁷ Hi Apu Dios ey inamta tu nemnem ni tuu niya amta tu hu pinhed ni Ispirituh tun ibbaga hedin daitsu kapan-iddasali. Tep ya etan ibbagan Ispirituh Apu Dios ey humman pinhed Apu Dios ni iddawat ni hi-gatsu.

²⁸ Ey inamta tayu e emin hu kamekapkapyan hi-gatsu ey pambalin Apu Dios ni panyaggudan tayun neminhed ni hi-gatu e impantuu tu e humman dedan planuh tu. ²⁹ Tep emin ida etan

tuun Apu Dios ey pinili tu dedan ni pambalin tun henin † Jesus e U-ungnga tu, ma-lat hi-gatu hu heni pengulwan emin ni kamengullug. ³⁰ Pinilin Apu Dios dedan ida tuu tu et hi-gada hu impambalin tun mengullug ni hi-gatu. Ey yan eman ni nengulugan da, ey imbilang tuddan kayyaggud, et hi-gada hu neila-kam di keiddeyyawan tu.

Ya et-eteng ni impeminhed Apu Dios ni hi-gatsun tuu tu

³¹ Et hedin tep hanniman e hi Apu Dios hu kantuun hi-gatsu, endi tep law hu mabalin ni mengapput ni hi-gatsu. ³² Eleg kawwanan Apu Dios etan binugtung ni U-ungnga tu et paeli tu et iketey tu hu panyaggudan tayu. Et humman keang-angan tun eleg tu kawwanin iddawat ni emin hu mahapul tayun panyaggudan tayu. ³³ Hi Apu Dios hu nemesinsah ni liwat tayu niya hi-gatu hu nengibilang ni hi-gatsun kayyaggud, et humman hu, endi lebbeng ni hakey ni tuun menghel ni lawah itsun pinilin Apu Dios ni tuu tu. ³⁴ Et humman hu, eleg mabalin ni wada tuun kantuy lebbeng ni mekastigu itu, tep netey hi Jesus ma-lat panyaggudan tayu. Ya keang-angan tu huyya ey sineguan Apu Dios et peta-gey tun man-ap-apu et immen di winannan tun kamengiehneng ni hi-gatsu. ³⁵ Anin ni hipa mekapkapyan hi-gatsu et eleg mepappeg hu impeminhed Jesus Christo ni hi-gatsu. Anin na-mun itu kamelilligasi winu lehan tayu gapuh ni tayu kapengullug, niya anin na-mun itu kame-puhin kennen, winu

---

† 8:29 8:29 Ang-ang yu hu 2 Corinth 3:18

endi balwasi tayu, winu wada hu anggetakkut ni kamekapkapyan hi-gatsu, winu wada memetty ni hi-gatsu, et nanengtun pinhed daitsun Jesus Christo. ³⁶ Tep neitudek dedan di ehel Apu Dios e kantuy

“Mika hanghangaan kenayun hu ketteyyan mi tep ya mika pengu-unnudin hi-gam e Apu Dios. Makulug huyya, tep ya kapan-nemnem ni tuun hi-gami ey heni kami kalneroh ni kamenehhegged ni kepalsian tu.” †

³⁷ Nem anin hanneya e itsu kamanligligat et wada dinel tayun mengapput itsu, tep baddangan daitsun Jesus Christo e neminhed ni hi-gatsu.

³⁸ Nakka medinnel e et-eteng impeminhed Apu Dios ni hi-gatsu. Ey endi an mengippesikked ni nunman ni impeminhed tu, anin ni mettey itsu, winu mategu itsu, anin idan anghel, yadda dimonyoh, niyadda etan edum ni eleg meangang ni wada kabaelan tu. Ey anin ni hipa mekapkapyan hi-gatsun nunya niyan edum alin aggew, ³⁹ anin idan wadad kabunyan niyad nandalle winu hipan lintun Apu Dios, et endi hu kabaelan dan mengippesikked ni impeminhed tun hi-gatsun neiegin Jesus Christo e Apu tayu.

9

Yadda Jews hu nemangulun pinilin Apu Dios ni tuu tu

¹ Kaegiegi, hi-gak e hakey ni kamengullug nan Jesus Christo et mukun makulug eya e-helen kun hi-gayu. Anin ya Ispirituh Apu Dios et tuka

---

† 8:36 8:36 Psalm 44:22

ebbuluta e makulug eya wadad nemnem ku.
² Makaggeh ni peteg hu nemnem kun ingganah tep yadda agik ni Jews ey eleg ida mengullug nan Jesus Christo. ³ Gullat ni mabalin, et ku anin ew katteg ni hi-gak hu meiddawwin Jesus Christo ni ingganah et palaw da-ak nan hi Apu Dios di impiernoh, nemet mahelakniban ida edum kun Jews. ⁴ Hi-gamin Jews ey negahat kami, tep hi-gami hu pinilin Apu Dios dedangngun pambalin tun tuu tu. Impeang-ang tun hi-gami hu dayaw tu, niya nekiha-ad ni hi-gami. Hi-gami hu nengipeamtaan Apu Dios ni nekitbalan tu, et idwat tun hi-gami hu Tugun tu. Hi-gami hu nengituttudduan tun ustuh ni penaydayaw ni hi-gatu niya dakel hu impakulug tun pehding tun panyaggudan mi. ⁵ Yadda aammed mi hu nemangulun pinutuk Apu Dios ni pantu-u tu. Ey anin hi Jesus Christo, et Jew dama ingkatuu tu. Hi-gatu ey Dios e Ap-apun emin niya hi-gatu medeyyaw ni ingganah! Amen.

⁶⁻⁷ Pinutuk Apu Dios ida Jews ni tuu tu, nem eleg tu ibilang ni tuu tuddan emin. Nem hedin hanniman, kaw kinyat tu tep humman ni impakulug tun hi-gada? Eleg, tep ma-nut impakulug Apu Dios nan hi Abraham e yaddalli helag Israel hu meibbillang ni tuu tu, nem eleg maibilang ni emin hu helag tun tuun Apu Dios. Tep ma-nut hi Abraham hu nahlagan dan emin ni Jews, nem beken ni emin ida ey ida kamengullug e henin hi-gatu. Makulug huyya tep wada dedan hu inhel Apu Dios nan Abraham e kantuy “Ebuh idalli helag Isaac e u-ungngam ni meibbillang ni helag mu.”

⁸ Ya pinhed tun e-helen ey yadda tuun Apu Dios ey beken idan neiungngan gandat, nem hi-gada hu inamnuan ni impakulug tun Abraham et hi-gada hu kameibbilang ni helag tu. ⁹ Neipeangang huyya eman ni nanghelan tun Abraham ni meippanggep ni keweddaan alin u-ungnga tun kantuy “Yallin balintun pambangngadan ku, ey man-ungngallin laki hi Sarah e ahwam.”

¹⁰⁻¹² Hakey pay ey hi Rebecca e ahwan Isaac e nahlagan tayun Jews e yan nengibutsugan tuddan nandupi-il ni u-ungnga tu e di Esau nan Jacob, ey kan Apu Dios ni hi-gatuy “Yalli mebukkul ni meukkat ey u-unnuden tullu hu meikkadwan meukkat tep hi-gatulli heni apu tu.” Yan nanghelan tun nunman ey endi ni hu kayyaggud winu lawah ni impahding da, tep eleg ida ni maiungnga. Nem pinutuk Apu Dios hu hakey et han ida maiungnga ma-lat meangang e tuka puttuka hu pinhed tun puttukan. Tep ya kapemuttukin Apu Dios ni tuu tu ey eleg maipuuun di kayyaggud ni kapehding ni tuu, nem ngenamung hu pinhed tu. ¹³ Tep impatudek Apu Dios dedan e kantuy “Hi Jacob hu pinhed ku, beken hi Esau.”

¹⁴ Nem kaw hedin hanniman, man kan tayuy beken ni meandeng hu kapehding Apu Dios tep pinhed tu hu hakey ey eleg tu pinhed hu hakey? Eleg. ¹⁵ Tep kan Apu Dios nan Moses ey “Peangang ku hu binabbal ku niya hemek ku etan ni tuun pillien ku.”

¹⁶ Et humman hu, eleg maipuuun di pinhed ni tuu winu yad tuka pengippahdingin kayyaggud hu kapemmekin Apu Dios ni tuu, nem

ngenamung hu pinhed tun hehmeken. ¹⁷ Nem hedin eleg tu pinhed ni hehmeken hu tuu, ey ngenamung tu. Ya kei-ang-angan tu huyya ey ya etan impatudek tun inhel tun etan ni patul di Egypt ni eleg tu hemeken e kantuy

“Pinutuk dakan hi-gak ni mampatul ma-lat hedin apputen dakan hi-gak, ey ang-angen idan tutu-u hu et-eteng ni kabaelan ku et mand-ingngel hu ngadan kud kebebbley.”

¹⁸ Huyya keang-angan tu e ngenamung hu pillien Apu Dios ni pinhed tun hehmeken. Nem hedin yadda tuun eleg tu pinhed ni hehmeken, ey kantuy diman et pan-ihimet da hu kalinawah da.

Ya elaw ni bunget niya hemek Apu Dios

¹⁹ Nem wada na-mu mewan edum ni hi-gayun kantuy “Ku gullat tep et endi bahul tayu, tep hipa kabaelan tayun mengi-leg, hedin humman pinhed Apu Dios ni meippahding?” ²⁰ Nem e-helen kun hi-gayu e hi-gatsun tuu ey endi lebbeng tayun menghel ni hanniman nan Apu Dios, tep hi-gatsu ey tuu itsun ebuh. Lawah hu tayu pebehul nan Apu Dios winu tayu bellawen hu pinhed tun meippahding ni hi-gatsu et kan tayuy “Kele hanniman impengapyam ni hi-gak?”

²¹ Henin kamengapyan bewed e ngenamung tun pinhed tun kapyaan. Hedin pinhed tun pakaiyyayyaggud hu hakey ey eleg hu hakey, man ngenamung tu.

²² Heni daman Apu Dios e ngenamung tun mengippahding ni pinhed tun pehding ni hi-gatsun tuun lintu tu. Hedin kantuy kastiguen

tudda pinhed tun pengippeang-angan tun bunget tu ma-lat meamta et-eteng ni kabaelan tu, ey ngenamung tu. ²³ Nem tudda kaan-anusi ma-lat peang-ang tu kasina-gey tun hi-gatsun pinili tun himmek tun mekiddeyyaw ni hi-gatud kabunyan. ²⁴ Ey kayyaggud et pinili daitsun Jews, nem beken ni hi-gatsun Jews ni ebuh, tep anin ida daman Gentiles. ²⁵ Kameang-ang huyyad impatudek Apu Dios nan Hosea e kantuy

“Yadda tuun eleg maibilang ni tuuk nunman ey hi-gada law hu pillien kun pantu-uk. Ey pinheden kudda law hu eggak la ni pinheden ni nunman. * ²⁶ Ey yadda etan tuud kebebbley ni eleg la ni maibilang ni tuuk ey ibbilang kuddallin tutu-uk niya u-unggak, tep hi-gak e Dios ni wadan ingganah hu kan tuun hi-gada.” †

²⁷ Huyya impaebig Apu Dios nan Isaiah daman meippanggep idan Jews, Kantuy

“Ma-nut dakel ida Jews e heniddan kadinakkel ni palnah di gilig ni baybay, nem hahhakkey ni hi-gada hu mehellakniban, ²⁸ tep nannaud ni kastiguen idan Apu Dios hu tuud puyek ni eleg mengullug ni hi-gatu.” ‡

²⁹ Ey huyya dedan inebig lan Isaiah e kantuy “Gullat ni endi hemek Apu Dios e Kabaelan tun emin et endi tu intedan hi-gatsun Jews, et heni itsuddan bimmebley di Sodom niyad Gomorrhah e netey idan emin.” §

---

* **9:25** 9:25 Hosea 2:23 † **9:26** 9:26 Hosea 1:10 ‡ **9:28** 9:28
[27-28] Isaiah 10:22-23 § **9:29** 9:29 Isaiah 1:9

Ya eleg pangulugan idan Jews nan Jesus

³⁰ Ya keibbellinan tu emin huyya ey heninnuy: Yadda Gentiles ey eleg dan hekey ikkaguh ni nunman hu pengibbillangan Apu Dios ni hi-gadan kayyaggud, nem imbilang tudda law ni kayyaggud tep ya nengulugan dan Jesus. ³¹ Nem hedini yadda Jews, ey indinel dad Tugun, tep kanda nem humman hu pengippuunan Apu Dios ni pengibbillangan tun hi-gadan kayyaggud, nem beken. ³² Nem kele na-muy eleg ibilang Apu Dios idan kayyaggud? Em, tep indinel dad daka pengu-unnudin Tugun, e beken hi Christo. Ya eleg da pengebbulutin Christo hu kakei-elligi etan ni kameingngadnin batud Zion ni kakehellapdungin tuu. ³³ Huyya ey kamei-unnud etan di impatudek Apu Dios e kantuy “Wada puttuken kud Zion ni kamei-elligi di batun kehellapdungin ni tuu et man-egah ida. Nem yadda tuun mengiddinnel ni hi-gatu ey eleg ida mantuttuyyu, tep hellakniban tudda.” *

10

¹ Kaegiegi, pinhed ku et anhan ni mehella kniban ida edum kun Jews, et humman hu nak ida kaiddasadasali. ² Inamtak e pinhed dan peteg ni mengu-unnud nan Apu Dios, nem neihladda, tep kulang daka pan-ewwat ni meippanggep ni hi-gatu. ³ Tep eleg da pinhed ni ebbuluten hu elaw ni kapengibbillangan Apu Dios ni kayyaggud hu tuun neliwtan. Tep ya daka pengiddinnelin

---

* **9:33** 9:33 Isaiah 8:14 et yad 28:16

keibbillangan dan kayyaggud, ey ya daka pengu-unnudin Tugun e beken ni ya binabbal Apu Dios. ⁴ Neihla humman ni daka pannemnem, tep pinappeg Christo hu kapengiddinnelin nunman ni Tugun, et hi-gatu law hu pengiddinnelan tayun pengebbulutan daitsun Apu Dios.

Ya penewwatan tayun elaw ni kehellakniban tayu

⁵ Hi Moses ey impeang-ang tu e pakkaw ni u-unnuden emin hu Tugun hedin humman hu pengibbillangan daitsun kayyaggud, et huyya hu kantuy “Ya tuun paka-u-unnuden tun emin hu Tugun et endi tu panliwwatan, ey hi-gatu hu menewwat ni biyag ni melpun Apu Dios.” ⁶⁻⁷ Manut hanniman, nem kaw kapepillit Apu Dios ni ippahding tayudda etan eleg tayu kabaelin ippahding et han daitsu ibilang ni kayyaggud et helakniban daitsu? Eleg, tep ya kakeippuunin pengibbillangan tun kayyaggud hu hakey ni tuu ey ya tuka pengullug. Huyya ey mei-inggeh etan di neitudek ni kantuy “Eleg mahapul ni kayu umlaw di kabunyan ni an mengikkuyyug alin Christo di deya niya eleg mahapul ni kayu umlaw di nandaul ni an mengikkuyyug alin hi-gatu et han kayu mahelaknibi.” Ambeken ni henin nunya, tep ya elaw ni kehellakniban ey ya kapengiddinnelin Jesus Christo. ⁸ Ya impeamtan Apu Dios ey eleg mahapul ni meliggatan kayun mengewwat ni elaw ni kehellakniban ni tuu e huyya eya mika ituttuddu. Huyya ey kamei-unnud etan di impatudek Apu Dios e kantuy “Nelakah ni ewwatan humman ni elaw, tep emin

kayu ey mabalin ni nemnemen yu niya ung-ungbalen yu hu meippanggep nunman.” *

⁹ Et humman hu, hedin e-helen tayu e hi Jesus hu Ap-apu niya kullugen tayu e sinegun Apu Dios eman ni neteyyan tu, ey makulug ni mehellakniban itsu. ¹⁰ Tep ya kapengullug hu kapengibbillangin Apu Dios ni kayyaggud hu tuun neliwtan, niya mahapul ni peamta tud edum ni tuu humman ni nengulugan tu et keang-angan tun nehelakniban. ¹¹ Huyya ey kamei-inggeh etan di neitudek ni kantuy “Ya tuun mengiddinnel nan Christo ey eleg ali mantuttuyyun nengidinelan tun hi-gatu, tep mehellakniban.” † ¹² Endi an nengipahhigan Apu Dios ni hemek tu, tep tudda kahehmeka Jews niyadda Gentiles. Endi nambaklangan ni Jews niyadda Gentiles, tep hakey hu Dios da niya hi-gatu Ap-apun emin ni tuu. Et humman hu, anin hipan tuun mambeggan baddang ni hi-gatu et tudda kapakahmeka. ¹³ Kamei-inggeh dama huyya etan di neitudek ni kantuy “Emin hu menghel ni kantuy ‘Apu, helaknibi muwak’ ey nanna-ud ni mehellakniban.” ‡

Endi pengigga-dulan idan Jews ni eleg da pengullugin Jesus

¹⁴ Nem inna-nun pengibbeggaan dan Jesus Christo et hellakniban tudda, hedin eleg ida mengullug ni hi-gatu? Ey inna-nun pengiddinnelan dan hi-gatu, hedin endi da diddingngel ni meippanggep ni hi-gatu? Niya inna-nu dan

* **10:8** 10:8 [6-8] Deut. 30:12-14 † **10:11** 10:11 Isaiah 28:16

‡ **10:13** 10:13 Joel 2:32

mengngel hedin endi an mengituttuddun hi-gada? ¹⁵ Et humman hu, mahapul ni wadadda kamengullug ni meittu-dak ni an mantuttuddu. Huyya kei-elligan etan ni impatudek Apu Dios ni kantuy “Hedin wada umlaw ni an mantuttuddu ey man-am-amleng ida etan tutu-un mengngel etan ni kayyaggud ni meituttuddun panyaggudan ni tutu-u.” §

¹⁶ Nem beken ni emin hu nangngel ni neitut-tuddu ey nengulug ida. Meang-ang huyya etan di impatudek Apu Dios nan Isaiah e kantuy “Apu, hipa makkaw hu mengullug ni ituttuddu mi?” *

¹⁷ Ya kapengngelin tuun kameituttuddun meip-panggep nan Christo hu keweddaan ni pengullug tu.

¹⁸ Nem inna-nu tep ida etan ni Jews ni eleg mengullug? Kaw egda tep denglen? Dingngel da kaya, tep wada neitudek ni ehel Apu Dios e kantuy

“Nandingngel di kebebbebley eyad puyek hu meippanggep nan Apu Dios.” †

¹⁹ Inewatan idan tuud Israel hu neituttuddun hi-gada, tep anin la eman ni kawedan Moses, et kan Apu Dios ni hi-gaday

“Hehmeken kudda Gentiles. Yudda kapihhula e kanyuy beken idan tuu, tep eleg da-ak amtan hi-gada. Nem umguguhu kayulli tep ya ameh yun pemaptek kun hi-gada.” ‡

---

§ **10:15** 10:15 Isaiah 52:7 * **10:16** 10:16 Isaiah 53:1 † **10:18** 10:18 Psalm 19:4 ‡ **10:19** 10:19 Deut. 32:21

20 Entanni mewan ey eleg tumekut hi Isaiah et peamta tu hu inhel Apu Dios meippanggep idan Gentiles e kantuy

“Hi-gak ni Dios ey nampeamta-ak idan etan ni tutu-un eleg menengngud ni mengamtan hi-gak ni nunman. Eleg da-ak heppulan nunman, nem yan nunya ey inamta da-ak law ni hi-gada.” §

21 Nem hedin yadda Jews, ey kan Apu Dios ni hi-gaday “Anin anhan et pinhed kun peteg ni ebbuluten yu-et hu impeminhed kun hi-gayu, nem yuwak kadedkuga.” *

11

Ya et-eteng ni hemek Apu Dios idan Jews

1 Anin dakel ida Jews ni eleg mengu-unnud nan Apu Dios, et eleg tudda iwwalleng. Henin hi-gak e Jew hak, nem eleg tuwak iwalleng. Helag tuwak nan Benjamin niya helag tuwak daman Abraham. 2 Eleg iwalleng Apu Dios ida hu tuu tun pinili tun laputu. Kaw eleg yu hannemnem hu binenidbid yun neitudek ni meippanggep ni nanlilian Elijah ni hi-gatu gapu tep ya lawah ni impahding ida etan ni edum tun Jews? 3 Tep kan Elijah ey “Apu Dios, pintey idan tuum ni Jews hu prophets ni intu-dak mu. Ey binahbah dadda hu altar ni mika pan-appisin hi-gam. Ebuh hak law ni natdaan ni kamengullug ni hi-gam ey ihik idan memettey ni hi-gak.” *

---

§ 10:20 10:20 Isaiah 65:1 * 10:21 10:21 Isaiah 65:2 * 11:3 11:3 Ang-ang yu 1 Kings 19:10, 14.

4 Nem hinumang Apu Dios et kantuy “Eleg, beken kan hakey ni ebuh ni kamengu-unnud ni hi-gak. Tep ma-nut dakel nengiwalleng ni hi-gak et hi Baal hu daka daydayawa, nem nanengtun wadadda pitun libun nakka ipapaptek et hi-gak hu daka daydayawa e beken ni hi Baal.”

† 5 Henin nunya, e wadadda edum ni Jews ni kamengu-unnud nan Apu Dios ni pinili tun pantu-u tu, tep kabbabbal ni hi-gada. 6 Ya nemilian tun hi-gada ey beken ni ya kayyaggud ni impahding da, nem gapuh ni binabbal tun hi-gada. Tep gullat ni ya kayyaggud ni kapehding hu kapemilliin Apu Dios ni tuu tu, ey beken tep law ni gapuh ni binabbal tu, tep hedin ya binabbal tu, man liblih.

7 Ya elaw tu huttan ey heninnuy: Ma-nut dakel ida Jews ni nengipatnan kabaelan da malat abuluten idan Apu Dios, nem hahhakkey idan ebuh hu imbilang tun kayyaggud, e humman ida wada dinel dan hi-gatu. Huyyaddan imbilang tu ey pinili tudda dedan ni nunman ni pantu-u tu. Nem yadda edum ni hi-gada ey inwalleng tudda, tep manghay ida. 8 Neitudek huyyad ehel Apu Dios e kantuy

“Impambalin Apu Dios ni mekelhi ulu da et eleg da han-awat hu elaw tu. Heni tu kinimit hu mateda et eleg da han-ang-ang niya heni hinulatan tu tangila da et eleg da handengel ingganah nunya.” ‡

9 Ey wada pay impatudek Apu Dios nan David ni meippanggep ni hi-gada, e kantuy

† 11:4 11:4 Ang-ang yu 1 Kings 19:18. ‡ 11:8 11:8 Deut. 29:4 niya Isaiah 29:10

“Hamban ya pengippeanhanan dan hamul ni daka pan-amlengi hu umhulun ni kebah-bahan da, niya mambalin ni heni bitun kegahan da et kekastiguan da. ¹⁰ Ey hamban gapuh ni eleg da pengullugi ey meng-menglaw hu panliggatan da et heni da ipappahhan hu mebel-at niya mambalin idan heni nekulap ma-lat eleg da han-ang.” §

¹¹ Kaw gapu tep eleg ida mangulug nan Christo ey mannananeng idan neiddawwin Apu Dios? Eleg. Tep ya eleg da pangulugan hu nambalin ni kehellakniban idan beken ni Jews. Huyya impahding Apu Dios ma-lat maemeh ida Jews ni pengippaptekan tuddan Gentiles et edihey mengullug ida dama. ¹² Gapuh nunman ni eleg pangulugan idan Jews ey impeang-ang law Apu Dios hu binabbal tuddan Gentiles et mangulug ida. Nem nema-ma binabbal tullin hi-gada hedid mengullug idalli law emin hu Jews.

Ya elaw ni penellakniban Apu Dios ni tuu, yadda Jews niyadda Gentiles

¹³ Hi-gayun Gentiles hu nakka pampenghelin nunya. Hi-gak hu pinutuk Apu Dios ni mambalin ni apostle yu. Et nakka manhehellun mengippahding ni nunyan ngunuk ¹⁴ ma-lat wada inna-nuddan edum kun Jews ni meemmeh ni hi-gayun Gentiles et ilah tu ey mehellakniban ida dama edum ni hi-gada. ¹⁵ Kayyaggud hu nambalinan ni nengiwallengen Apu Dios idan Jews ni nekemtang, tep inebulut dakeyu law

---

§ **11:10** 11:10 [9-10] Psalm 69:22-23

ni hi-gatu. Nem hedin mengullug ida dama law hu Jews ey nema-man kayyaggud alin peteg hu meippahding gapuh ni hemek Apu Dios ni hi-gatsun emin. Em, ya kakinayyaggud alin nunman ni meippahding ey henin ketegguan ni netey.

¹⁶ Hi-gatsun Jews ey daitsu kaebbulutan Apu Dios, tep nahlag itsun Abraham. Pinilin Apu Dios hi Abraham ni tuu tu, anin idan helag tu. Ya kei-elligan tu huyya, ey ya etan handilin alinah ni mekapyan sinapay. Tep ya elaw tayu ey itsu kaum-e-kal ni hampekan tayu kai-appit nan Apu Dios. Hedin inebulut Apu Dios humman ni in-appit tayu, ey humman keang-angan tu e tuka ibbilang ni kayyaggud ni emin etan nepalut ni alinah. Huyyan hampekan alinah ey heni hi Abraham. Ya etan edum ni nepalut ni alinah ey heni humman ida Jews ni helag tu. Kamei-ellig mewan etan ni keyew e hedin kayyaggud hu lamut tu, ey kayyaggud dama hu pangetu. Ey hi Abraham hu heni lamut ey yadda helag tu hu heni panga. ¹⁷ Nem sinungil Apu Dios hu edum ni pangan olibah, et hi-gayuddan Gentiles hu heni pangan olibah ni nealay simmemel hu inhuup tudman ni sinungil tu ma-lat makitegu kayun nunman ni neitnem ni olibah. Ya kei-elligan nunman ni neitnem ni olibah ey yadda Jews, tep hi-gada hu pinutuk dedan Apu Dios ni pantu-u tu, nem dingkug Apu Dios ida edum ni Jews et ya inhullul tun hi-gada ey hi-gayun Gentiles. ¹⁸ Nem entan tu kaney kedukdul kayu nem yadda Jews, tep nalpun hi-gada hu panyaggudan yu. Nem endi nalpun hi-gayun

panyaggudan da.

¹⁹ Nem wadan penghel idan edum yuy “Nem sinungil tudda et maihullul kami ma-lat hi-gami hu ebbuluten tun tuu tu.” ²⁰ Makulug ni neihullul kayun hi-gada tep eleg ida mangu-lug. Ey hedin hi-gayu, man inebulut dakeyun tuu tu tep kayu kamengullug, nem mahapul ni pannananeng yun iddinel hu hemek tun hi-gayu. Tep hedin eleg yu pannananeng, man iwalleng dakeyu dama. Et humman hu, entan pampahhiyya yu, nem helipati yu ma-lat eleg maipahding ni hi-gayu hu neipahding ni hi-gada ²¹ Yadda Jews ey tuu dedan lan Apu Dios ida, nem inwalak tudda, tep eleg ida mengu-unnud. Hedin hanniman dama pehding yu, ey iwwaklin dakeyu daman Apu Dios.

²² Ma-nu tep em, mahmek hi Apu Dios, nem tudda kakastigua hu kamangngenghay ni hi-gatu, heniddan Jews ni eleg mengu-unnud ni hi-gatu. Nem hedin hi-gayu, man dakeyu ka-hehmeke. Nem hedin eleg yu pannananeng hu yuka pengullug ni hi-gatu, ey iwwaklin dakeyu dama, et mei-ellig kayu etan ni pangan tunggilen tu.

²³⁻²⁴ Anin idan Jews ni inwalleng Apu Dios, et ibbanggad tuddad netungilan da hedin mam-banggad idan mengullug ni hi-gatu, tep hi Apu Dios ey kabaelan tun pehding humman. Nelallakkah ni bangngaden Apu Dios ida, tep tuu tudda dedan. Nem hedin hi-gayu, man beken kayun sigud ni tuu tu, nem imbilang dakeyud pamilyah tu. Huyya kei-elligan etan ni kandan nelallakkah ni pebanggad etan netungil

ni pangan neitnem ni olibah di netungilan tu nem ya etan an umtungil ni pangan nealay simmemel ni olibah et an ihullul etan di pangan netungil ni neitnem ni olibah. *

Ya pemmekan Apu Dios ni tuu, anin hipa neitwan tu

²⁵ Kaegiegi, pinhed kun peamtan hi-gayu etan eleg meamtan nunman ingganah nunya, ma-lat eleg kayu mampahhiya e kanyuy dakeyu kapehebbalin Apu Dios nem yadda Jews. Mahapul ni ewwatan yu, e ya eleg pengullugiddan edum ni Jews ey eleg mannananeng. Tep mepappeg ali hedini mengullug idan emin hu Gentiles ni pinilin Apu Dios. ²⁶ Hedin medetteng ali humman ni nagtud ni aggew ey mehellakniban idallin emin hu Jews e helag Israel. Huyyalli hu amnuan ni neitudek di ehel Apu Dios e kantuy

“Wadalli melpud Zion ni umhelaknib et hi-gatulli menikked ni lawah ni kapehpehding idan helag Jacob. ²⁷ Yallin nunman ey pessinsahan kun emin hu liwat da et umamnu hu nekitbalan kun hi-gada.” †

²⁸ Yadda Jews, ey buhul idan Apu Dios nunya, tep daka kehinga hu kameituttuddun impahding Jesus Christo ni panyaggudan ni tuu. Nem ya nengahingan da ey nambalin ni panyaggudan yu. Nem nanengtun yadda Jews hu pinilin Apu Dios ni pantu-u tu, et nanengtu hu impeminhed tun hi-gada tep yadda la impakulug tun aammed

---

* **11:23-24** 11:23-24 Ya keibbellinan tu huyya ey nelakah ni pebanggad Apu Dios ida Jews di pamilyah tu, tep tuu tudda dedan. † **11:27** 11:27 Isaiah 59:20-21

dan nunman. ²⁹ Tep hi Apu Dios ey eleg tu kekyata hu nemilian tun hi-gada, anin idan pengippahdingan tun panyaggudan da. ³⁰ Hi-gayuddan Gentiles ey manghay kayu et eleg yu u-unnuden hi Apu Dios ni laputu, nem himmek dakeyun hi-gatu tep kinehing idan Jews. ³¹ Em, ingganah nunya ey eleg ida mengu-unnud ni hi-gatu. Nem yallin edum ni aggew ey hehmeken tuddalli dama, henin nammekan tun hi-gayun Gentiles. ³² Humman impahding Apu Dios ni mengippeang-ang e emin hu tuu, Jews niyadda Gentiles, ey nan-iingeh idan emin e neliwtan ida, et humman hu, nammekan tun hi-gadan emin.

Ya kakinayyaggud niya dayaw Apu Dios

³³ Kayyaggud ni peteg hu Dios tayu! Makulug ni et-eteng hu hemek tun hi-gatsu. Endi henin hi-gatu, tep inamta tun emin. Eleg tayu hanawat hu kalinaing tu niya gaputun tuka pengipahdingiddan tuka pehding. ³⁴ Makulug numan etan intudek lan Isaiah e prophet e kantuy

“Endi hakey ni nengamtan nemnem Apu Dios niya endi mabalin ni menuttuddun hi-gatu. ³⁵ Ey endi hakey ni tuun tu impautangan hi Apu Dios.”

³⁶ Em, makulug humman, tep emin eya wadan nunya ey nalpun hi-gatu. Hi-gatu hu nangged ni emin. Ey emin lintu tu niya emin kamekapkanya ey keiddeyyawan tu. Dayaw tayun ingganah hi Apu Dios! Amen.

12

Yadda etan pehding ni mengippeamleng nan Apu Dios

¹ Hi-gayun kaegiegi, ey inewatan tayu law e et-eteng hu hemek Apu Dios ni hi-gatsu, et humman hu, nakka e-helan hi-gayu e i-appit tayu annel tayun hi-gatu et ipahding tayun emin hu kabaelan tayun mengippahding ni kayyaggud ma-lat peamleng tayu, tep humman hu neiptek ni penaydayaw ni hi-gatu. ² Entan tu iu-unnud di kapehpehding idan eleg mengullug, nem mahapul ni belliwani yu hu yuka pannemnem, ma-lat yumaggud hu elaw yu. Tep hedin hanniman pehding yu, man makulug ni amtaen yu hu pinhed Apu Dios ni pehding yun kayyaggud e humman mengippeamleng ni hi-gatu.

³ Kabbabbal hi Apu Dios ni hi-gak, et idwat tu kabaelan kun mengituttuddun elaw tu. Et yan nunya ey nakka e-helan hi-gayun emin e entan tu nemnem e nekatta-gey kayu nem ya makulug ni ingkatuu yu, Nem abulut yu e ya kabaelan ni hanhakkey ni hi-gayu ey neipuun di kahinammad ni yuka pengullug nan Apu Dios, tep eleg man-iingeh, nem wada hakkey ey iddawtan tun kabaelan tu. ⁴ Henin annel tayu e hakey, nem dakel hu parteh tu niya nambakbaklang hu kabaelan dan pehding. ⁵ Et hanniman ni hi-gatsun kamengullug, tep anin ni dakel itu e nambakbaklang hu neitu-wan tayu, et heni itu hakey ni annel gapuh ni neiegen tayun Jesus Christo.

⁶ Gapuh ni binabbal Apu Dios ni hi-gatsu ey indawtan dait sun emin ni nambakbaklang ni kabaelan. Et hedin ya neidwat ni hi-gam ni kabaelan ey ya mantuttuddun impeamtan Apu Dios, ey humman ipahding mu. Nem mahapul ni kullugen mu e makulug humman ni impeamta tun hi-gam. ⁷ Ey hedin ya neidwat ni kabaelan mu, ey ya umbaddang ni edum ni tuu, ey mahapul ni humman hu ipapaptek mun pehding. Ey hedin ya kabaelan ni mantuttuddu hu neidwat ni hi-gam, ey humman hu ipahding mu. ⁸ Ey hedin ya mengihhammad ni kapengullug ni edum hu kabaelan ni indawat Apu Dios ni hi-gam, ey humman ipahding mu. Hedin ya kabaelan ni hakey ey ya um-idwat ni hipan kameidwat, ey mahapul ni eleg tu ukkuhan umbaddang. Hedin ya mengipappangguluddan kamengullug hu kabaelan ni indawat Apu Dios ni hi-gam, ey mahapul ni manhehellu kan mengippahding ni nunman. Ey hedin ya umbaddang idan anggehemekek hu kabaelan mun indawat Apu Dios, ey mahapul ni man-am-amleng kan memaddang ni hi-gada. *

⁹ Mahapul ni makulug hu impeminhed yun edum yu e nalpud puhu yu. Dekug yu lawah et ya kayyaggud hu u-unnuden yu. ¹⁰ Panimpipinshed kayu henin kapan-impipinshediddan han-aaggin kamengullug nan Jesus Christo. Ey ya pengibbillang yun edum yun tuu, ey ida kametbal nem hi-gayu. ¹¹ Panhehellu kayun menginggunnun pengunnun Apu Jesus niya u-

---

* **12:8** 12:8 [6-8] Ang-ang yu 1 Corinthians 12:4-11.

unnud yu pinhed tu. ¹² Ey pan-am-amleng kayu tep wada tayu kanamnamahan panyaggudan tayun melpun Apu Dios gapuh ni tayu kapengullug. An-anusi yu ligat yu niya entan tu isiked ni mandasal. ¹³ Hedin wada mahapul ni edum yun kamengullug, baddangi yudda. Ey apnga yudda kamanda-guh di baley yu, entan tudda ihingal.

¹⁴ Anin ni yuka panlelehmani kapehding ni edum yun tuu, et entan tudda idusi, nem idasali yudda. ¹⁵ Hedin wada kaman-am-amleng, pekiam-amleng kayu, niya hedin wada ligat ni hakey, ey ligat yun emin. ¹⁶ Ang-ang yu et ya kayyaggud pandadagyuman yu. Entan tu petagey annel yu, nem pekikillaw kayudda etan ni tuun nebah saad da. Ey entan tu nemnem e nelaing kayu niya amta yun emin.

¹⁷ Hedin wada lawah ni impahding ni edum yun tuun hi-gayu, ey entan tu ibleh, nem ya kayyaggud hu pahding yun hi-gada. Ang-ang yu ma-lat emin hu pehpehding yu, ey kayyaggud hu kapannemnem idan edum ni tuu. ¹⁸ Ipahding yu kabaelan yun mekibi-biyag ni melinggep di emin ni tuu hedin mabalin. † ¹⁹ Kaegiegi, entan nisi tu ibleh hedin wada lawah ni impahding dan hi-gayu, tep ngenamung hi Apu Dios ni mengastigun hi-gada. Tep neitudek di ehel tu e kantuy “Hi-gak hu mengibleh niya mengastigu etan ni tuun wada lawah ni impahding tun hi-gayu.” Huyya inhel Apu Dios. ‡

²⁰ U-unnud tayu impatudek Apu Dios ni kantuy “Hedin wada tuun angebe-hel dakeyu, ey pan-

---

† **12:18** 12:18 James 3:18 ‡ **12:19** 12:19 Deut. 32:35

gan yu hedin neupa, niya idwasi yun innumen tu hedin na-wew. Tep hedin ippahding yu huyya, ey umbaing ni nengipahdingan tun lawah ni hi-gayu." § ²¹ Hedin wada lawah ni pehpehding dan hi-gayu, ey entan tu peapput hu nemnem yu, nem ipahding yu kayyaggud ma-lat meapput hu lawah.

13

Ya pengu-unnudan tayuddan ap-apu tayun kamanggunnud gubilnu

¹ Emin itsu ey mahapul ni u-unnuden tayudda hu ap-apun kamanggunnud gubilnu, tep hi Apu Dios hu nengiha-ad ni hi-gadad saad da niya hi-gatu nengidwat ni kelebengan dan man-ap-apu. ² Et humman hu, hedin wada tuun tuka kehinga ap-apud gubilnu, ey heni hi Apu Dios hu kinehing tu, et humman hu mekastigu. ³ Tep hedin kayyaggud hu elaw ni tuu, ey endi umhulun ni bungnetan idan ap-apud gubilnu. Tep yadda etan lawah daka pehpehding hu daka ibbungnet. Et humman hu, ya kayyaggud ipahding yu et tettebalen dakeyun ap-apu. ⁴ U-unnud yudda tep hi-gada bega-en Apu Dios ni menginggunnun panyaggudan yu. Nem hedin ippahding yu lawah, ey humman tekkutan yu, tep indawat Apu Dios hu kelebengan dan mengastigun tuun kamengippahding ni lawah. ⁵ Et humman hu, mahapul ni u-unnuden tayudda, beken ni gapu tep itsu kaumtakut ni kekastiguan tayu, nem gapu tep inamta tayu e humman

---

§ **12:20** 12:20 Proverbs 25:21-22

hu neiptek ni pehding ma-lat melinggep hu nemnem.

⁶ Et mukun lebbeng tun mambeyyad itsun buwis idan ap-apu, tep hi Apu Dios hu nemilin hi-gadan mengippaptek ni ngunud gubilnu. ⁷ Et humman hu, mahapul ni beyyadan tayun emin hu hipan mahapul ni mebeyyadan. Ey mahapul ni beyyadan yu buwis yu, u-unnud yudda niya tettebal yudda etan kametbal.

Yadda kayyaggud ni pehding di edum ni tuu

⁸ Hedin wada utang yu, ey bayadi yu, ma-lat endi yu nemnemnemen. Nem wada hakey ni mahapul ni eleg tayu lilliwwanan kenayun ni heni utang tayu, e mahapul ni man-impipinshed itsun emin. Tep ya tuun pinheden tu edum tun tuu, ey inu-unnud tun emin hu Tugun Apu Dios. ⁹ Tep hedin u-unnuden yu etan tugun ni kantuy pinheden yu hu edum yun tuu, henin impeminshed yun annel yu, man inu-unnud yun emin eyadda intugun Apu Dios, e kantuy: Entan tu iebek hu ahwa yu, entan patey, entan panekew, entan ameh ni limmun edum yu, niyadda edum ni intugun tu, ey neihakkey di hakey ni tugun e kantuy pinheden hu sinakdul henin impeminshed ni annel. ¹⁰ Tep hedin pinheden tayu edum tayun tuu, ey eleg tayu ippahding hu lawah ni hi-gada. Et humman hu, hedin wada impeminshed tayun edum tayu, ey tayu kau-unnudan emin hu intugun Apu Dios ni hi-gatsu.

¹¹ Beken ni humman ni ebuh pehding tayu, nem inamta tayu e mahapul ni pehding tayun emin kabaelan tayun mengu-unnud nan Apu

Dios, tep nekemtang law pengingngunnuan tayun pengunnu tu. Tep kamangkedettengi law hu kehellakniban tayu, beken ni henin eman ni lallappu tun nengulugan tayu. Et humman hu, beken ni tayu pelinlinwannan. Eleg tayu iu-unnud di tuun mahiga e kaman-u-uggip anin ni wada ingngunu tu. ¹² Heni kamangkewawa, e anggagannu law ni kawwalwal. Mukun mahapul ni dedkugen tayu hu lawah, ihhammad tayu hu tayu kapengullug, niya ipahding tayu kayyaggud ma-lat mandaddan itsun mekihhanggan Satanas. Et heni itsun sindalun nandaddan ni mekiggubbat e nanhappiyaw niya nanispadah. ¹³ Mahapul ni ya kayyaggud hu elaw tayu niya henin elaw ni newalwalan hu nemnem tu, tep beken law ni heni na-ngetan hu nemnem tayu. Et mukun mahapul ni issiked tayu law ni meki-emmuemmung idan tuun lawah daka pehpehding, issiked tayun mambutteng, niya beken itsun makibii winu makilaki. Entan pandedeppap yu niya entan kaemeh ni wadan edum yun tuu. ¹⁴ Nem ya kayyaggud ey iinggeh tayu elaw tayun Jesus Christo e Apu tayu. Ey entan tu u-unnud hu lawah ni pinhed ni neituan yun lawah.

14

Ya eleg pemihhulin edum ni kamengullug

¹ Hi-gayun kamengullug, abulut yudda etan tuun eleg maihammad hu daka pengullug ni neminshed ni meki-emmung ni hi-gayu. Nem entan pakihubeg yun hi-gada meippanggep etan

ni daka ibbilang ni neiptek winu neipngil ni kapehding. ² Henin kennen e hedin eleg maihammad hu kapengullug ni tuu, ey tuka kulluga e pi-yew hu pengihhidaan ni detag, et ebuh hu kameitnem ni tuka ihhida. Nem hedin neihammad hu kapengullug ni tuu, ey tuka kennan emin hu kamekkan. ³ Nem anin ni hanniman, et entan tu pihul ida edum yu. Hi-gayuddan kamengngan ni emin ni kamekkan, ey entan tudda pihul hu edum yun wada eleg da kenna. Hanniman daman hi-gayun wada eleg da kenna e entan tudda pihul hu kamengngan ni emin ni kamekkan, tep inebulut dakeyun emin nan Apu Dios. ⁴ Hakey pay ey eleg mabalin ni hi-gatsu menghel ni lawah edum ni hi-gatsu, ey kayyaggud hu edum, tep bega-en dakeyun emin nan Apu Dios, et hi-gatu ngu ngenamung ni menghel hedin neiptek winu neihalla kapehding ni hakey ni tuu. Ey inamta tayu e hi Apu tayun hi Jesus Christo hu memaddang idan tuu tu, ma-lat ya kayyaggud ipahding da.

⁵ Wadadda edum ni tuun kanday “Wada hu neputuk ni aggew ni penaydayawan nan Apu Dios.” Nem kan ni edum ni tuu ey “Eleg, tep naniingeh ni emin hu aggew.” Nem beken humman ni yu panhahallaan, nem wada hakkeyey ngenamung tun mannemnem ni pinhed tun penaydayawan tun Apu Dios. ⁶ Nem entan tu nemnem e neipngil hu elaw da hedin bimmaklang ida, tep ya etan tuun wada tuka pekeddukdul ni aggew ni penaydayawan tun Apu Dios ey humman hu aggew ni tuka penaydayawi. Hanniman dama etan ni tuun tuka kennan emin kamekkan, tep

humman ni tuka pehpehding ey meideyyaw hi Apu Dios, tep hi-gatu tuka pansalamatin nengidwatan tun nunman ni kennen. Anin daman etan ni tuun wada eleg tu kennan kamekkan et hi Apu Dios dama kameiddeyyaw, tep hi-gatu dama tuka pansalamatin kennen tu.

⁷ Emin itsun kamengullug, anin ni yan nunyan ketaggu tayu, niyallin ketteyyan tayu ey mahapul ni hi Apu Jesus peamleng tayu, et beken ni ya annel tayu. ⁸ Tep ya gaputun mategu itsu ey keiddeyyawan Apu Jesus. Ey anin ni mettey itsu et hi-gatu metlaing hu meiddeyyaw, tep yad kad-an tu lawwan tayu. Et humman hu, anin ni mategu itsu winu netey itsu et tuu daitsun Apu Jesus Christo. ⁹ Tep netey et metagwan ma-lat hi-gatu hu pan-ap-apuddan mategu niyadda nangketey. ¹⁰ Et humman hu, beken ni nebah hu tayu pengibbilang ni edum tayun kamengullug e eleg tayudda pihhula. Beken ni kayyaggud humman ni pehding, tep hakey alin aggew ey um-ehneng itsullin emin di hinanggan Apu Dios ma-lat mebistigal itsu. Et mahmahan tun hanhakkey ni hi-gatsu hedin hipa hu impahpahding tayu.

* ¹¹ Neitudek dedan huyyad ehel Apu Dios e kantuy

“Hi-gak ni Dios ni wadan ingganah ey kangkuy: Makulug e emin ali tuu ey mandukkun idad hinanggak ni menaydayaw ni hi-gak niya e-helen dalli e hi-gak hu makulug ni Dios.” †

---

* **14:10** 14:10 Ang-ang yu 2 Corinthians 5:10 † **14:11** 14:11 Isaiah 45:23

¹² Em, wadalli hakkeyey mahapul ni e-helen tud hinanggan Apu Dios emin hu impahpahding tun ketaggu tu.

¹³ Et humman hu, isiked tayun umpihupihul ni edum tayun tuu, nem ya pehding tayu ey nemnem tayu ma-lat beken itsun umhulun ni panliwwatan idan agi tayun kamengullug.

¹⁴ Gapuh ni neiegian kun Apu Jesus ey inamtak e endi kamepi-yew ni kennen. Nem hedini wada tuun tuka kulluga e wada pi-yew ni kennen, ey makulug ni manliwwat hedini kennen tu hu tuka pi-yewa.

¹⁵ Hedini kebabhahan ni kapengullug ni edum tayu hu pengngannan yu etan ni kantuy pi-yew, nem yuka kenna, ey humman keangangan tun endi impeminhed yun agi yu. Et humman hu, helipati tayu et beken ni ya kennen hu memabhah ni kapengullug idan agi tayun ingkatey daman Jesus Christo hu panyaggudan da.

¹⁶ Anin ni inamta yu e beken ni panliwwatan hu ippahding yu, ey heballi entan tu ipahding hedini wada kamenghel ni lawah humman.

¹⁷ Tep higatsun neila-kam di kapan-ap-apuin Apu Dios ey beken ni ya tayu kakenna niya kainnuma hu importanteh, nem ya kumaddan hu kakinayyaggud ni elaw, ya linggep niya amleng tayun kamelpun Ispirituh Apu Dios.

¹⁸ Hedini henin nunya hu pehding tayun mengu-unnud nan Jesus Christo, ey peamleng tayu hi Apu Dios niya tettebalen daitsun edum ni tuu.

¹⁹ Et humman hu, ya mengippelinggep ni higatsu ni ya mengihhammad ni kapengullug ni edum tayu hu ipahding tayu.

²⁰ Anin ni inamta tayu e dammutun kennen hu hipan kamekkan,

et entan tu ekan hedin humman memahbah ni kayyaggud ni impahding Apu Dios idan agi tayu. Ma-nu tep em, endi hu pi-yew ni kamekkan, nem lawah hedin kennen tayu hu kapi-yewan edum ni agi tayu, et humman hu umhulun ni panliwwatan tu. ²¹ Heballi ew entan ekan yun detag, entan inum yun kaumbuteng niya entan tu ipahding hu hipan kaumhulun ni kapanliwwasin agi tayun kamengullug. ²² Nem hedin muka kulluga e beken ni liwat hu muka pehpehding, ey wadan hi-gam. Ngenamung kayun Apu Dios ni nengamtan nunman. Tep man-am-amleng etan tuun eleg mandinwa etan di tuka pehding, tep kamedinnel e neiptek humman ni impahding tu. ²³ Nem ya tuun kamandinwa hedin kayyaggud winu lawah hu pengngannan tu etan ni mekkan, ey heballi eleg tu kenna, tep manliwwat nan Apu Dios hedin kennen tu. Tep ya nengannan tu ey eleg maipuun di tuka pengullug. Em, manliwwat hu tuu hedin ippahding tu hu tuka kullugan neihalla.

15

Ya pengippeamlengan ni edum ni kamengullug

¹ Hi-gatsun nehammad hu tuka pengullug ey mahapul ni ennusan tayun baddangan ida etan edum ni tuun kulang daka pengullug, et beken ni ya panyaggudan tayun ebuh hu nemnemen tayu. ² Emin itsu ey mahapul ni peamleng tayu hu edum tayu, hedin humman panyaggudan da, ma-lat maihammad hu pengullug da. ³ Tep hanniman impahding Christo e eleg tu peamleng hu annel tu. Humman hu inamnuan etan ni

impatudek Apu Dios ni meippanggep ni hi-gatu e kantuy “Hi-gak hu neilawwan ni pihul idan tuun hi-gam e Apu Dios.” *

⁴ Huyya keang-angan tu e emin impatudek Apu Dios ni nunman ey neitudek ma-lat pan-adalan tayu niya ma-lat maihammad hu dinel tayun hi-gatu. Tep ya impatudek tu hu kaumbaddang ni hi-gatsun mengan-anus ni ligat tayu, niya mengippetuled ni hi-gatsun mengitultuluy ni mengu-unnud ni hi-gatu.

⁵ Ya dasal kun Apu Dios e kakelpuin kabaelan tayun mengan-anus idan ligat tayu niya mengi-hhammad ni tayu kapengullug ni hi-gatu ma-lat eleg itsu medismayah ey baddangan dakeyu ma-lat melinggep hu pekibi-biyagan yun pengu-unnudan yun elaw Jesus Christo. ⁶ Huyya pinhed kun pehding yu ma-lat emin kayu ey man-uunnud hu yuka penaydayaw nan Apu Dios e Aman Jesus Christo e Apu tayu.

Ya pehding ni pandeyyaw nan Apu Dios

⁷ Et humman hu, pan-in-aabulut kayu henin nengabulutan dakeyun Jesus Christo ma-lat kaideyawan Apu Dios. ⁸ Tep inamta yu e immali hi Christo eyad puyek et mambalin ni bega-en idan Jews ma-lat amtaen da e immamnu law hu impakulug lan Apu Dios idan aammed da. ⁹ Ya hakey pay ni gaputun inlian Christo eyad puyek ey ma-lat wada dama inna-nuddan Gentiles ni menaydayaw daman Apu Dios tep ya hemek tun hi-gada. Huyya inamnuan ni neitudek dedan di ehel Apu Dios e kantuy

---

* 15:3 15:3 Psalm 69:9

“Meki-dummak idan Gentiles ni menaydayaw ni hi-gam e Apu Dios. Ey i-ena-appéh ku hu penaydayaw kun hi-gam.” † ¹⁰ Wada pay impatudek Apu Dios e kantuy “Hi-gayun Gentiles, ey pakiam-amleng kayudan pinilin Apu Dios ni tuu tu.” ‡ ¹¹ Ya hakey pay ni neitudek ey kantuy “Emin kayun Gentiles, ey daydayaw yu hi Apu Dios. Em, emin kayun tutu-ud puyek, ey pan-a-appéh kayun penaydayaw yun hi-gatu.” § ¹² Wada dama intudek lan Isaiah ni meippanggep nunya e kantuy “Wadalli lakin mei-ungngan melpud helag Jesse, et hi-gatulli pan-ap-apun emin ni Gentiles niya hi-gatullin ebuh hu iddinél dan menellaknib ni hi-gada.” *

¹³ Et humman hu, nakka iddasal nan Apu Dios, e neipuunan ni tayu kanamnamahan kehellakniban tayu ma-lat peamleng dakeyu, pelinggep dakeyu gapuh ni yuka pengullug niya ma-lat ihammad tu dinel yun hi-gatu, gapuh ni kabaelan ni Ispirituh Apu Dios ni wadan hi-gatsu.

Ya gunun Paul ni indawat Apu Dios

¹⁴ Kaegiegi, nakka medinnel e eleg kayu mangkulang ni kakinayyaggud yu niya dakek law inamta yun meippanggep nan Jesus Christo et dammutun manhintutugun kayu. ¹⁵ Nem anin ni hanniman ey wada tuled kun nengitudek ni pinhed kun penemnem ni hi-gayu. Ey wada

† **15:9** 15:9 Ang-ang yu 2 Samuel 22:50 et ya Psalm 18:49

‡ **15:10** 15:10 Deut. 32:43a § **15:11** 15:11 Psalm 117:1

* **15:12** 15:12 Isaiah 11:10

tuled kun nanghel nunya, tep hi Apu Dios e kabbabbal hu nengidwat eyan ngunuk ¹⁶ ni an mantuttudduddan Gentiles tep bega-en tuwak nan Apu Jesus Christo. Heni-ak padin mengipeamtan hi-gada meippanggep ni penellakniban Apu Dios ni tutu-u, ma-lat hedin kullugen da, man hi-gada hu ebbuluten tun mei-appit ni hi-gatu gapuh ni baddang ni Ispirituh tu.

¹⁷ Ey gapu tep binaddangan tuwak nan Jesus Christo ey nakka man-am-amleng eyad kapenggunun Apu Dios ni hi-gak. ¹⁸ Endi edum ni nak e-ehhelen nem ebuh hu baddang Christo ni hi-gak ma-lat mangulug ida Gentiles ni hi-gatu gapuh ni intuttudduk ni hi-gada niya impahpahding ku. ¹⁹ Nengulug ida pay tep yadda miracles ni impahding ku. Kinabaelan kun nengipahding idan nunya gapuh ni et-eteng ni kabaelan ni Ispirituh Apu Dios. Et yad emin di linawwan ku ey intuttudduk hu impahding Jesus Christo ni panyaggudan ni tuu, neipalpud Jerusalem ingganah di Illiricum. ²⁰ Tep ya pinhed ku dedan ey peamtak hu meippanggep nan Jesus Christo idad tutu-un eleg ni mengamtan hi-gatu, tep hedin umlawwak mewan ni an mantuttudduddad tutu-un nangngel law ni meippanggep ni hi-gatu ey heni-ak beken ni apostle e nak hek-ilen hu edum di ngunu da. ²¹ Hanniman hu impahding ku ma-lat peamnuk etan neitudek ni kantuy

“Yadda eleg mengamta niya eleg mangngel meippanggep ni hi-gatu hu an pantuttudduan ma-lat amtaen da niya ma-lat awatan da elaw tu.” †

---

† **15:21** 15:21 Isaiah 52:15

Ya nannemneman Paul ni tu penang-angan idan kamengullug di Rome

²² Netenaktakkak ni um-alid tan tep nak nantuttuddud edum ni bebley. ²³ Nem yan nunyan negibbuh law ngunuk deya, ey dammutun um-ali-ak ditan, tep nebayag dedan ni pinhed kun um-ali. ²⁴ Nakka nemnemneman mandaguh ditan ni nekemtang ni lawwan kud Spain, et hedin dammutu, ey baddangi yuwak ni lawwan kudman. ²⁵ Nem yan nunya, ey umlawwak nid Jerusalem ni mengillaw eyan meibbaddang idan kamengullug diman. ²⁶ Tep ninemnem idan kamengullug di Macedonia niyad Greece ni umidwat ni ibaddang daddan newetwet ni Jews ni kamengullug di Jerusalem. ²⁷ Ida kamanam-amleng ni mengippahding nunya, tep daka nemnemnema, e et-eteng hu utang daddan Jews, tep hi-gadan Jews ni kamengullug hu nengituttuddun pehding dan meilla-kam di impahding Jesus Christo ni panyaggudan ni tuu. ²⁸ Hedin negibbuh ni indawat ku huyyan pihhuh idan Jews ni inemung idan Gentiles, ey iddalan kulaktan ni an menang-ang ni hi-gayun lawwan kud Spain. ²⁹ Nakka medinnel e yan ellian kudtan, ey baddangan tuwak nan Jesus Christo ma-lat baddangan dakeyud keihhammadan ni yuka pengullug.

³⁰ Ey e-helen kun hi-gayuddan agik, e gapuh ni tayu kapengullug nan Jesus Christo e Apu tayu niya gapuh ni impeminhed tayun indawat ni Ispirituh Apu Dios ni hi-gatsu, ey ibbagak anhan ni hi-gayu e idasali yuwak ma-lat bad-

dangan tuwak Apu Dios di ngunuk, ³¹ niya ma-lat meihwangngak di kanenememaddan eleg mengullug di Judea ni pehding dan hi-gak. Ey ma-lat yadda kamengullug nan Apu Dios di Jerusalem ey ebbuluten da eya pihhuh ni illaw kun hi-gada. ³² Et hedin i-abulut Apu Dios, ey man-am-amlengngak ni um-alid tan ni mekiam-amleng ni hi-gayu. ³³ Ya nakka iddasal ey hi Apu Dios, e kakelpuin linggep hu kenayun ni wadan hi-gayun emin. Amen.

16

Ya nanggillig ni intugun Paul idan tuud Rome.

¹ Hi Phoebe e agi tayun biin kaumbabbaddang idan kamengullug di Cenchrea ey ittelad tan. ² Abulut yun pan-eggi yu henin yuka pengebbulutin edum ni kamengullug nan Apu Jesus Christo, tep humman hu kayyaggud ni kapehding idan tuun Apu Dios. Et hedin wada mahapul tu, ey baddangi yu, tep binenaddangan tu dakel ni tuu. Anin numan ni hi-gak et binenaddangan tuwak.

³ Ey pinhed kun peamta yud Priscila nan hi Aquila e nak ida kanenemnema. Hi-gada numan hu impan-edum kun nangngunun impangunun Jesus Christo ni hi-gak. ⁴ Impeladdan da biyag da tep ya panyaggudan ku. Et-eteng nakka pansalamatin hi-gada. Anin idan Gentiles ni kamengullug et ida kamansalamat daman hi-gada. ⁵ Ehel yudda daman kamengullug ni kameemmuemmung di baley da, e nak ida kanenemnema.

Ey ehel yun Epenetus e gayyum kun nakapinhed ku, e nak dama kanenemnema. Hi-gatu hu nemangulun iAsia ni nengulug nan hi Jesus Christo. ⁶ Anin daman hi Maria e nekililligat ni nengipeamtaan tun hi-gayun meippanggep nan Jesus, et ehel yu e nak dama kanenemnema. ⁷ Ey ehel yu damad Andronikus nan hi Junias e nak ida kanenemnema. Jews ida dama, henin hi-gak niya nekikelabut daddan hi-gak ni nunman. Ey anin idan apostles et daka tetbaladda. Hi-gada pay hu nemangulun nengulug nan Jesus Christo, nem hi-gak.

⁸ Ehel yu damaddan eyan ngeddanen ku e nak ida kanenemnema: hi Ampliatus e gayyum kun neiegin nan hi Jesus Christo, ⁹ hi Urbanus e bimmenaddang ni hi-gamid ngunun Christo, hi Stachys e nakapinhed ku, ¹⁰ hi Apelles e impeang-ang tu numan hu tuka pengullug nan Jesus, yadda pamilyah nan Aristubulus, ¹¹ hi Herodion e edum kun Jew, niyadda dama kamengullug di baley Narcissus.

¹² Ey ehel yu e nak dama kanenemnemadda etan mahlun mansilbin Apu Jesus, e di Tryphaena nan Tryphosa, et hi Persis e gayyum kun peteg e mahlu daman mansilbin Apu tayu, ¹³ hi Rufus e mahlu daman mansilbin Apu tayu, et hi inetu e tuwak numan kaibbilang ni uungnga tu, ¹⁴ hi Asinkeritus, hi Pehlegon, hi Hermes, hi Patrobas, hi Hermas niyadda etan edum dadtan ni kamengullug, ¹⁵ hi Pilologus, hi Julia, hi Nereus niya etan agi tun bii, hi Olimpas niyadda edum dadtan ni kamengullug.

¹⁶ Hedin meemmung kayun mandeyyaw nan Apu Dios, ey peang-ang yu hu yuka pan-impipinhedi. Emin ida kamengullug di deyan kameemmuemmung ni kamandaydayaw nan Jesus Christo, ey kanday dakeyu kanenemnema.

¹⁷ Kaegiegi, dengel yu eya e-helen kun hi-gayu. Helipat-i yu et eleg kayu mekidagdagyum ida etan ni tuun kaumhuhulun ni kegenedwaan yu, e kamemahbah ni yuka pengullug. Daka kehinga hu kameituttuddun meippanggep nan Jesus Christo ni neituttuddun hi-gayu. ¹⁸ Yadda tuun hanniman hu elaw da ey beken ni hi Apu tayu e hi Jesus Christo hu daka u-unnuda, nem ya panyaggudan dan ebuh hu daka nenemnema. Kayyaggud ni peteg daka penappihappit ma-lat haulen dadada etan nelakah ni mehe-ul. ¹⁹ Nandingngel hu yuka pengu-unnudin Jesus, et mukun nakka man-am-amleng tep hi-gayu. Pinhed kun peingha yun mengippahding ni kayyaggud, et beken ni ya lawah hu ipenahding yu. ²⁰ Et hi Apu Dios e kakelpuin linggep hu memaddang ni hi-gayu ma-lat anggegannu ey apputen yu hi Satanas. Ya nakka iddasal ey mewedda hu binabbal Apu Jesus Christo ni hi-gayu.

²¹ Hi Timothy e kamekingunggunnun hi-gak ey kantuy dakeyu kanemnemnema. Hanniman damad Lucius, hi Jason et hi Sosipater e edum kun Jews.

²² Anin hi-gak e hi Tertius e nengipetudekan Paul eyan tudek ey nak dama kae-hela e dakeyu kenenemneman emin, tep hi-gak dama hu hakey ni kamengullug nan Apu Jesus.

²³ Kan Geyus ey dakeyu dama kanenemneman emin. Hi-gatu kambaley ni nakka panha-adi niya yadya kakeemmuemmungin edum tayun kamengullug.

²⁴ (Nakka iddasal e meweddan hi-gayun emin hu binabbal nan Jesus Christo e Apu tayu. Amen.)

²⁵ Daydayaw tayu hi Apu Dios, tep kabaelan tun mengihhammad ni yuka pengullug nan Jesus Christo e neipuun di intuttudduk mippanggep ni neteyyan tun panyaggudan tayu. Huyyan neituttuddu ey eleg meamtan lan nunman. ²⁶ Nem ya law nunya ey impeamtan Apu Dios, et dammutu law ni han-awat tayudda hu impatudek tuddan prophets tun nunman. Et yan nunya ey hi Apu Dios e endi laputu niya endi pappeg tu hu nengipanghel ni mahapul ni meituttuddu idan tutu-ud kebebbleley di puyek hu meippanggep ni hi-gatu ma-lat mangulug ida niya ma-lat un-nuden da.

²⁷ Hi Apu Dios ni ebuh hu makulug ni nengamtan emin ey hi-gatu hu daydayaw tayun inganah tep ya impahding Jesus Christo. Amen.

Ya ehel apu Dios
Kallahan, Keley-i: Ya ehel apu Dios Bible

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Antipolo Ifugao

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

3593303a-80c2-56e4-90b2-f4bfea2fd2a6